

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANASANAT DALI
YAYLI ÇALGILAR SANAT DALI**

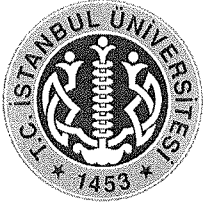
SANATTA YETERLİK TEZİ

**TARİHSEL SÜREÇTE GELİŞEN VİYOLA
EKOLLERİ**

**GÜNSU ÖZKARAR
2502130600**

**TEZ DANIŞMANI
DOÇ. BESTE TIKNAZ MODİRİ**

İSTANBUL 2017

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SANATTA YETERLİK
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : GÜNSU ÖZKARAR Numarası : 2502130600
Anabilim Dalı / Müzik Anasanat Dalı/
Anasanat Dalı / Yaylı Çalgılar Sanat Danışmanı : DOÇ. BESTE TIKNAZ MODİRİ
Programı : DALI/SANATTA YETERLİK
Tez Savunma Tarihi : 23.06.2017 Saati : 11.30
Tez Başlığı : TARİHSEL SÜREÇTE GELİŞEN VİYOLA EKOLLERİ

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 57. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. CEYDA UZGÖREN		Kabul
2- DOÇ. BESTE TIKNAZ MODİRİ		Kabul
3- DOÇ. BURCU YAZICI		Kabul
4- DOÇ. AHMET HAMDİ ZAFER		
5- YRD. DOÇ. EREN TUNÇER		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. SEVİL ULUCAN		
2- YRD. DOÇ. MUSA EREN İŞKODRALI		Kabul

ÖZ

TARİHSEL SÜREÇTE GELİŞEN VİYOLA EKOLLERİ

GÜNSU ÖZKARAR

Bu Sanatta Yeterlik tezi, tarihsel süreçte gelişen viyola ekollerinin detaylı araştırmasını ve incelenmesini kapsamaktadır. 16. yy.'dan başlayarak günümüze dek gelişimi ele almaktadır. Ayrıca viyolanın enstrüman olarak kökeni ile farklı müzik dönemlerindeki gelişimi de yer almakta ve müzik tarihinde yer edinmiş önemli viyola repertuarı ve literatürünü içermektedir. Yazılış aşamasında kaynak olarak, yerli yabancı birçok kitaptan yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Viyola, Primrose, Fuchs, Tertis, Bartok, Hindemith.

ABSTRACT

THE VIOLA SCHOOLS WHICH DEVELOPED IN THE HISTORICAL PROCESS

GUNSU OZKARAR

This Proficiency in Art thesis covers the detailed research and review of the viola schools which were developed in the historical process. As period, it deals with the development from the 16th century to the present day. In addition, the development of viola as an instrument and its development in different musical periods with its roots, significant viola repertoire and literature are included in the thesis. A lot of local and foreign books were used as source during writing this thesis.

Keywords: Viola, Primrose, Fuchs, Tertis, Bartok, Hindemith.

ÖNSÖZ

Bu tezde, “Tarihsel Süreçte Gelişen Viyola Ekolleri” başlığı altında, viyolanın geçirdiği tarihsel evrim detaylı bir şekilde incelendi, araştırıldı ve viyolacılar için verimli bir kaynak haline getirilmeye çalışıldı.

Viyolanın enstrüman olarak kökeni, 16. ve 19. yy. arasındaki müzikal gelişimi, ekollerin oluşumu, 20. yy.’a gelindiğinde solo bir enstrüman olarak tanınmaya başlanması, literatür ve repertuvarındaki önemli isimler ile günümüzdeki solistler ele alındı.

Tezin hazırlık sürecinde keman ekolleri ile ilgili kaynak sayısı kadar viyola ekolleri ile ilgili kaynak bulamamak, başlangıçta zorluklara sebep oldu. Tarihte viyolanın kemana kıyasla daha gölgede kalmış oluşu, eski kaynakları edinmeye bir engel oluşturdu. Ancak bu eksiklik ve engel, sonraki yıllarda bu alanda çalışmalar yapmış isimlere başvurulduğunda giderildi ve zengin bir kaynakça edinmeye yardımcı oldu. Ülkemizde tüm viyola ekollerini kapsayan bir çalışmaya rastlanmadığı için de daha çok yabancı kaynaklar kullanıldı.

Bu tez; araştırma, planlama, yazma ve düzenlemeden oluşan sürecin ne kadar zorlayıcı olabildiğini ve ne kadar zaman gerektirdiğini öğretti. Bu emeği vermeye gönüllü olduğum süreçte; arkamda desteğini her daim hissettiğim aileme, yanımda olan dostlarıma, son olarak da bilgi ve tecrübesiyle çalışmalarımın yolunu açmış hocam Doç. Beste Tıknaz Modiri’ye teşekkürü borç bilirim.

Günsu ÖZKARAR

İstanbul, 2017

İÇİNDEKİLER

ÖZ	III
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar LİSTESİ	X
RESİMLER LİSTESİ	XI
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

VİYOLANIN TARİHÇESİ

1.1. İlk enstrümanlar	3
1.2.1. Gaudenzio Ferrari	6
1.2.2. Cremona	7
1.2.3. Andreas Amati	8
1.2.4. Brescia	9
1.2.5. Gasparo Bertoletti Salo	10
1.2.6. Antonio Stradivari	10
1.3. Arşenin Gelişimi	12
1.3.1. François Tourte	13

İKİNCİ BÖLÜM

16. VE 19. YÜZYILLAR ARASI VİYOLANIN GELİŞİMİ

2.1. Erken Dönem Operada Viyola	15
2.2. Bach Viyolonsel Sütleri ve Viola da Gamba Sonatı	16

2.3. George Philipp Telemann ve Viyola Eserleri	19
2.4. Manheim Okulu'nda Viyola	21
2.5. Erken Viyola Metotları	21
2.6. Stamitz Viyola Konçertosu	23
2.7. Hoffmeister ve 12 Viyola Etüdü	26
2.8. Geç Dönem Operada Gluck'un Viyoladaki Etkisi	28
2.9. Bartolomeo Campagnoli ve 41 Caprice	29
2.10. Viyana'da Viyola	29

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

20. YÜZYILDA VİYOLANIN GELİŞİMİ

3.1. Paul Hindemith ve Viyola Konçertosu	31
3.2. William Primrose'un Viyola Tarihindeki Yeri	33
3.3. Uluslararası Viyola Topluluğu	36
3.4. Bela Bartok ve Viyola Konçertosu	38
3.5. Amerikan Viyola Topluluğu	41

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARİHSEL SÜREÇTE GELİŞEN VİYOLA EKOLLERİ

4.1. Başlıca Viyola Ekolleri	43
4.1.1. İtalyan Viyola Ekolü	45
4.1.1.1. Alessandro Rolla'nın Viyola Eğitimindeki Yeri	45
4.1.1.2. Antonio Bartolomeo Bruni	46
4.1.2. Alman Ekolü	47
4.1.2.1. Hermann Ritter	47
4.1.3. Fransız Viyola Ekolü	48
4.1.3.1. Maurice Vieux	48

4.1.4. Rus Viyola Ekolü	49
4.1.4.1. Vladimir Bakaleinikov	49
4.1.4.2. Vadim Borissowsky	50
4.1.5. Türk Viyola Ekolü	51
4.1.5.1. Necdet Remzi Atak	51
4.1.5.2. Ruşen Güneş	52
4.1.5.3 Türk Ekolünde Yazılmış Başlıca Viyola Konçertoları	53
4.1.6. Amerikan Ekolü	57
4.1.6.1. Lillian Fuchs	57
4.1.7. İngiliz Ekolü	62
4.1.7.1. Lionel Tertis	62
4.1.7.2. Watson Forbes	65
4.1.7.3 Rebecca Clarke	66
4.1.7.4. William Walton ve Viyola Konçertosu	69
4.1.8. Belçika Viyola Ekolü	71
4.1.8.1. Leo Van Hout	71
4.1.9. İsrail Viyola Ekolü	72
4.1.9.1. Oedoen Partos	72
4.2. 21. Yüzyılın Ünlü Viyolacıları	72
4.2.1. Nabuko Imai	72
4.2.2. Kim Kashkashian	74
4.2.3. Yuri Bashmet	75
4.2.4. Tabea Zimmermann	77

SONUÇ	79
KAYNAKÇA	81
ÖZGEÇMİŞ	84

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1: Amati Ailesi

Tablo 3.1: Hindemith Sonatları

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1:	Viola Pomposa	5
Resim 2:	La Madonna Degli Aranci Freskinin Alt Kısmı.....	6
Resim 3:	Viyolalar.....	9
Resim 4:	Arşeler	13
Resim 5:	Tourte Arşesi.....	14
Resim 6:	Bach Süit No. 4 (1-48. ölçüler arası).....	18
Resim 7:	Telemann Konçerto Birinci Bölüm (1-26 ölçüler arası)	20
Resim 8:	Stamitz Konçerto.....	25
Resim 9:	Hoffmeister Etüt No: 5.....	27
Resim 10:	William Primrose	36
Resim 11:	Uluslararası Viyola Topluluğu	38
Resim 12:	Necdet Remzi Atak	51
Resim 13:	Ruşen Güneş.....	52
Resim 14:	Saygun Viyola Konçertosu Cd Kapağı	56
Resim 15:	Lillian Fuchs Bach Cd Kapağı	62
Resim 16:	Lionel Tertis	64
Resim 17:	Nabuko Imai.....	74
Resim 18:	Kim Kashkashian	75
Resim 19:	Yuri Bashmet ve Moskova Solistleri	77
Resim 20:	Tabea Zimmermann	78

KISALTMALAR LİSTESİ

A.e.	: Aynı eser
A.B.D.	: Amerika Birleşik Devletleri
A.g.e	: Adı geçen eser
yy.	: yy.
CD	: Kompakt Disk
d.	: Doğumu
ö.	: Ölümü
s.	: Sayfa
vb.	: ve benzeri
İng.	: İngilizce
Fr.	: Fransızca
İtal.	: İtalyanca
Bkz.	: Bakınız

GİRİŞ

Viyolanın gelişimi uzun yıllara yayılarak sürmüş ve yaylı çalgılar ailesi üyeleri arasında, önemi özellikle 20. yy.'da artmış bir enstrümandır. Hatta kemana kıyasla gölgede kalan solo enstrüman özelliğinin, müzik tarihinde kabul edilerek tanınması, bu yüzyılda gerçekleşmiştir.

Enstrümanın kökeni viyol ailesine dayanmaktadır. Barok ve Rönesans döneminde yapılmış farklı viyollerden kimisi uzun süre çalınmış, kimisi ise kısa süre kullanılarak dikkat çekmemiştir. Ancak her bir viyol ailesi üyesi, yaylı sazların ve özellikle viyolanın bugün geldiği şekle zemin hazırlamıştır.

Günümüze dek ulaşmış viyola modelleri, 16. yy.'da Cremona ve Brescia'daki ünlü yapımcıların elinden çıkmıştır. Aynı dönemde viyola için özel arşeler de üretilmeye başlanmıştır. Her ikisinin de üstünde titizlikle çalışılmış boyut ve ebat kullanım ölçüleri, günümüzde de başvurulacak bilgiler olmuştur.

16. ve 19. yy. arası viyola, müzik tarihinde solo enstrüman olarak görülmemiştir. Ancak bu süreçte viyola için yapılmış tüm çalışmalar ve Gluck, Telemann, Mozart gibi bestecilerin eserleri, ileriki dönemlere birer hazırlık niteliği taşımaktadır.

Bu dönemde orjinal olarak viyola için yazılmış eserlerin haricinde, viyola için uyarlamalar da yapılmıştır. Günümüzde hala çalınmakta olan Bach Sonatları uyarlamalara, Hoffmeister ve Stamitz Konçertoları orjinal olarak viyolaya yazılmış eserlere birer örnektir.

Ekollerin oluşmaya başlaması 19. yy'a denk gelir. Konservatuvarlardaki viyola eğitiminin ve viyola metodlarının eksikliğini giderme çalışmaları için Avrupa'da hemen her ülkenin kendi ekolünün olduğu bu dönemde görülür. Bu aşamalar, viyolanın bugün geldiği yeri anlamak açısından önemlidir.

Konservatuvarlarda açılmaya başlanan viyola bölümleri ve tanınmaya başlanan viyola hocaları ile akademik alanda çalışmalar yürütülmüş ve ünlü hocaların viyola metotları viyola literatürünü oluşturmaya başlamıştır.

Bu özelliklere Avrupa'daki çeşitli ekoller, viyolacı olarak dünyaca tanınmış isimlere ışık tutmuş, Lionel Tertis, William Primrose, Lillian Fuchs gibi ünlü viyolacılar, tüm bu sürece yön veren en önemli kişiler olmuşlardır.

Bela Bartok, Paul Hindemith gibi ünlü bestecilerin eserleri, viyolanın tüm potansiyelini sahneye taşımış, enstrümanı dünyaya tanıtmış eserler bestelemişlerdir. Ayrıca Rebecca Clarke, William Walton gibi bestecilerin eserleri de viyola repertuvarını genişletmiştir.

Avrupa'nın yanı sıra Amerika'da da viyola adına birçok önemli çalışma yapılmıştır. Daha sonra kurumsallaşan pek çok topluluk oluşturulmuştur. Bu topluluklar sayesinde, birçok viyola eseri prömiyeri gerçekleşmiş, yarışmalar sonucunda yeni solistler keşfedilmiş, fazla sayıda kayıt yapılarak viyolanın uluslararası alanda yayılması sağlanmıştır.

Ayrıca ülkemizde de bir viyola ekolü oluşmuş, viyola repertuvarına Türk bestecileri de katkı sağlamışlardır.

21. yy.'a gelindiğinde ise; Yuri Bashmet, Kim Kashkashian, Tabea Zimmermann gibi solistlerle, viyola artık dünya sahnelerinde solo enstrüman olarak tamamen kabul edilmiştir. Günümüzde gerek festivallerde, gerek yarışmalarda, birçok genç başarılı viyolacı yetismeye devam etmekte, bu sayede ekoller de kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

VIYOLANIN TARİHÇESİ

Viyola, kökleri Rönesansa kadar dayanan bir çalgıdır.

Viyola, İngilizce “*Viola*”, Fransızca “*Alto*”, İtalyanca “*Viola*”, Almanca “*Bratsche*” olarak isimlendirilmektedir. Viyola adının XV. yy.’daki *troubadur*¹ denilen gezgin çalgıcıların kullandıkları viyol isimli ilkel yaylı çalgılardan geldiği sanılmaktadır. Viyoller ise ilk çağdaki *viel* denilen atalarından gelmektedir.²

Ayrıca keman gibi viyola da, Avrupa’da Arapların “*Rebab*” denilen müzik aletine çok benzeyen ve kemanın atası olarak kabul edilen “*Rebec*” türü enstrümanlardan türemiştir.

Tarihsel gelişimi içerisinde fiziksel farklılıklar göstererek, kimlik arayışını 19. yy.’a kadar sürdüren viyola, ilk olarak 16. yy.’ın başlarında Kuzey İtalya’da görülmüştür.³

1.1. İlk enstrümanlar

Rönesans ve Barok dönemleri içerisinde viyol ailesi genişlemeye ve gelişmeye başlamaktadır. *Viola da braccio* ve *viola da gamba* olarak iki gruba ayrılan viyoller, çalgı yapımcılarının etkisiyle de farklı ülkelerde küçük değişikliklere uğrayarak benzer isimler almaya başlamışlardır. Genişleyen bu viyol ailesi içerisinde bulunan başlıca enstrümanlar şunlardır:

¹ Troubadour, Ortaçağ Avrupası’nda 11. ve 13. yy.lar arası, çalgı eşliğinde şiir okuyan gezgin ozanlara verilen isim.

² Kamil Şekerkaran, “*Viola*”, **Filarmoni Sanat**, Set Ofset Matbaacılık, İstanbul, 1997, s. 43.

³ Tamer Bektaş, “Bireysel Çalgı Olarak Viyolanın İçerik ve Eğitim Boyutları Üzerine Bir Çalışma”. 2010, <http://e-dergi.atauni.edu.tr/ataunigsed/article/viewFile/1025002412/1025002422>, Erişim Tarihi: 11.01.2017

Viola d'amore: İtalyanca aşk viyolası anlamına gelen tiz sesli bir viyoldür. Şekli viyolaya benzer, perdeleri yoktur ve keman gibi çalınır. *Viola d'amore* adını, baş bölümündeki salyangozun, genellikle Aşk Tanrısı Cupito (*Amor*)'nun başına benzer şekilde yapılışından dolayı almıştır. 18. yy.'da, Vivaldi, Bach ve Carl Stamitz gibi bestecilerin yapıtları ile yaygınlaşan *viola d'amore*, 1800'li yıllarda unutulur gibi olmuş, sonradan yeniden ilgi görmüştür. 20. yy.'da Paul Hindemith *viola d'amore* için bir sonat, bir de konçerto bestelemiştir.

Viola da gamba: İtalyanca bacak viyolü anlamına gelir. Yayla çalınan altı telli bir çalgıdır. 16. yy.'dan 18. yy.'a kadar oda müziğinde kullanılmıştır. Akort düzeni rönesans lavtası ile aynıdır. Yani bu çalgıya *viola da gamba* denilmesinin sebebi, alt ucunun dizlere dayanarak ya da bacaklar arasına yerleştirilerek dikey durumda çalınmasıdır.

Lira viola: 16. yy.'ın ikinci yarısında toplu çalışlarda küçük bir bas viyol olarak kullanılan *lira viola*, diğer adıyla *viola bastarda* için bir repertuar oluşmuş, çok sesli denebilecek bir viyol çalış tarzı gelişmiştir. Bu tarza göre, tel sayısı altıyı bulan çalgı, tellerin ikisine sol elle kısmen basılarak çalınır. 17. yy.'a gelindiğinde ise, kemana ilginin artması ile önemini yitirir.

Division viola: Bas viyolanın biraz küçüğüdür. Hızlı partilerin seslendirilmesi için elverişli bir viyoldür.

Bas viol: 16. yy.'ın ortalarında karmaşık solo bölümlerden oluşan bir repertuar gelişmiştir. Bunlar, *divisio viol* olarak bilinen küçük bir bas viyol ile çalınmaktadır. 16. yy. sonlarında ise, normal boydaki solo bas viyollerin ya da *viola da gambanın*, bas viyollere kıyasla daha çok tercih edildiği görülür.

Solo bas viol: Almanya ve Fransa'da 18. yy.'ın ortalarına dek çalınmış ve Fransa'da çalgıya yedinci bir bas tel daha eklenmiştir. Başka ülkelerde ise *solo bas viyol* daha çok klavsene eşlik etmekte kullanılmıştır. Ayrıca bu çalgı, sürekli bas tekniğinde de kullanılarak, barok çalgılar topluluğunda armoni eşitliği sağlamıştır.

Viola di Bardone: Diğer adı *baritone viola* olan bu çalgının gövdesi küçük bir bas viyolanın gövdesi iriliğindeydi. Kenarları ise girintili ıkıntılıydı. 6 ya da 7 teli vardı. Bu 7 telin yanı sıra, sapın sağından geçen ve sayıları 7 ile 44 arasında değişen ahenk tellerinden dolayı, akordunun ve alınmasının zor olması nedeniyle az kullanılmıştır.

Viola Pomposa: Küçük bir viyolonsel ya da bk bir viyoladır. J. s. Bach'ın isteği ile, 1720'ye doğru meydana getirilen bu çalgıda do-sol-re-la-mi telleri vardır. Viyolonselın ses genişliğine göre akort edilmektedir ve çalma kolaylığı sağlamak amacıyla, birde ince mi teli eklenmiştir. Bach'ın Viyolonsel için yazdığı solo sitlerinden 6 numaralı olanını *viola pompasa* için yazdığı düşünülmektedir.⁴ algı, Bach'tan sonra kullanılmamıştır.

Resim 1: Viola Pomposa

⁴ Beste Tıknaç Modiri, **Viyolaya Hayat Veren Adam: William Primrose**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanatta Yeterlik Tezi İstanbul, 2012, s. 40.

1.2. Yapımcılar

1.2.1. Gaudenzio Ferrari

Çalgı yapımcılığının yanı sıra; ressam, heykeltıraş, mimar ve müzisyen olan İtalyan asıllı Ferrari, bir Rönesans aydınıdır. 1475'te Valduggia'da doğmuştur. O'nun sanatsal uğraşları, Milano'nun kuzeyinde ve batısında, Andrea Amati'nin Cremona'da birçok yaylı çalgı yaptığı dönemden ve Gasparo da Salo'nun Brescia'da bir çalgı yapımcısı olarak ünlenmesinden yıllar önce başlamıştır. Resimlerinde dönemin yaylı çalgılarına rastlanılır ve bu yaylı çalgılar modern çalgıların ilk hali olarak kabul edilmektedir. Bu tür resimlere, *La Madonna Degli Aranci*⁵ (bkz. Resim 2) ve *Angeli Musicante*⁶ adlı freski örnek olabilir. 1529-30 yılları arasında yaptığı *La Madonna Degli Aranci* İtalya'nın Vercelli kentinde Aziz Cristoforo kilisesinin duvarını süslemektedir.⁷

Resim 2: La Madonna Degli Aranci Freskinin Alt Kısım

^{5*} Portakal Ağacının Meryem'i.

^{6**} Müzisyen Melekler.

⁷ Burcu Yazıcı, *Lionel Tertis Ekseninde Viyolanın Tarihçesi*, Liya Kitap, Ankara, 2014, s. 20.

1.2.2. Cremona

Kuzey İtalya'nın Lombardiya bölgesinde yer alan Cremona, tarihsel süreçte Amati, Guarneri, Stradivari gibi en ünlü çalgı yapımcılarının yaşamış olduğu, *Cremonese* adını alan sayısız ve çeşitli yaylı çalgının yapıldığı bir şehirdir.

Şehirdeki keman yapımı ve yapımcılarıyla ilgili önemli gelişmelerin tarihsel kronolojisi aşağıda görülmektedir:

1499 - Giovanni Leonardo da Martinengo Cremona'da atölye çalışması yaptı.

1505 - Andreas Amati doğdu.

1510 - Giovanni Antonio Amati doğdu.

1537 - Antonio Amati doğdu.

1540 - Gerolamo Amati doğdu.

1564 - Fransa'da 9. Charles için kemanlar yapıldı.

1577 - Andrea Amati öldü.

1596 - Gerolamo'nun oğlu Niccolo Amati doğdu.

1620 - Francesco Ruggeri doğdu.

1621 - Giacomo Gennari doğdu.

1623 - Andrea Guarneri doğdu.

1648 - Antonio Stradivari doğdu.

1684 - Niccolo Amati öldü.

1698 - Andrea Guarneri öldü.

1737 - Antonio Stradivari öldü.

1747 - Carlo Bergonzi öldü ve Cremonese keman yapımcılığı dönemi sona erdi.

1961 - Antonio Stradivari'nin "II Cremonese" adını verdiği, 1715 yapımlı kemanları 246 yıl sonra tekrar yaratıldı. Palazzo Communale'nin prestijli koleksiyonunun oluşturulması, bu kemanların yeniden kazanılmasıyla başlamış oldu.

1.2.3. Andres Amati

Andreas Amati 1505'te doğmuş, tarihin en ünlü yaylı çalgı yapımcıları olarak bilinen Amati ailesinin ilk üyesidir.

Andreas'nın enstrümanlarından çok azı günümüze ulaşmıştır. Bunlar arasında viyolaları önemli bir yer kaplamaktadır. Cremona'da ünlü olduğu kadar Fransa'da da ünlü olan Amati'den IX. Charles, otuz sekiz enstrüman sipariş etmiştir. Bunların arasında altı tane de viyola bulunmaktadır. Çoğunlukla gövdesi geniş viyolalar yapmış olan Amati'nin başvurduğu genel ölçümler aşağıdaki gibidir:

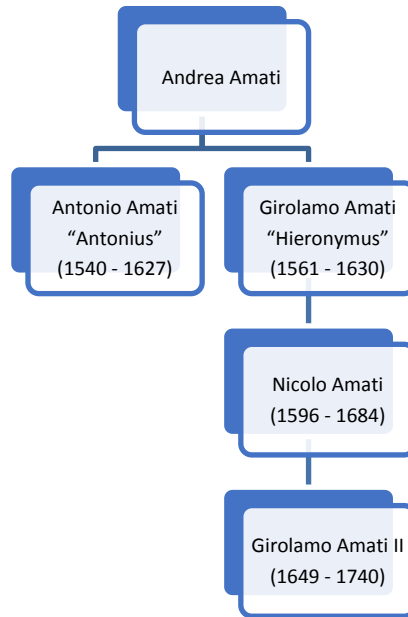
Gövde Uzunluğu - 43.3 cm.

Üst Kısım Genişlik - 20.5 cm.

Orta Kısım Genişlik - 14.0 cm.

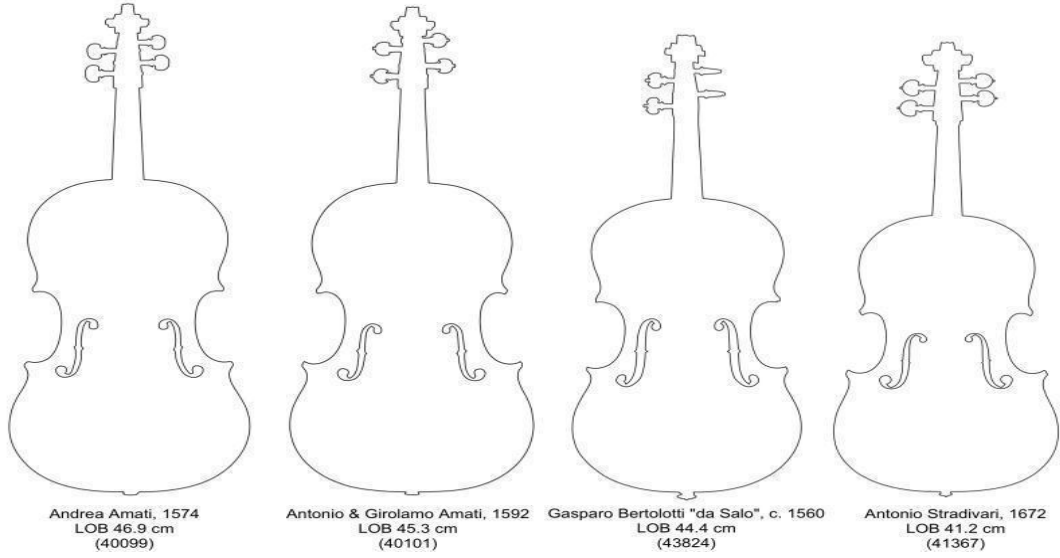
Alt Kısım Genişlik - 24.5 cm.

Şekil 1: Amati Ailesi

Andreas Amati'nin yaylı çalgı yapımcısı olarak şöhreti, oğulları Antonio ve Girolamo⁸, ardından torunu Nicolo tarafından devam ettirilmiştir. Uzmanlar için hangi enstrümanı Andreas Amati'nin, hangisini oğullarından birinin yapmış olduğunu kesin olarak söylemek zordur. Örneğin *Walter Trample Amati Viola*, muhtemelen bu son dönemde yapılmış bir enstrümandır. Enstrümanlardaki bu benzerlik ve eşsiz etki Andrea Amati'nin bir çalgı yapımcısı olarak dehasına işaret etmektedir. *The Walter Trampler Amati Viola*'nın yanı sıra *The Brothers Amati Viola* ve *The Henry IV Amati Viola*⁹ da ustaca işlenmiş ünlü Amati modelleri arasında sayılmaktadır.

Resim 3: Viyolalar

1.2.4. Brescia

Cremona'nın kuzeyinde yer alan Brescia, 1450'lerde oldukça iyi kalitedeki *rebec* ve *lute* üretimleriyle ünlenmiş bir şehirdir. Cremona gibi bu şehir de, prestij sahibi birçok lutiye ev sahipliği yapması açısından önemli bir yere sahiptir. Bu

⁸ Bazı kaynaklarda Antonio ve Girolamo'dan Latince isimleri olan Antonius ve Hieronymus olarak bahsedilmektedir.

⁹ Bu model viyolaların isimleri, bu viyolaları satın alan kişilere edilen ithaftan gelmektedir.

nl lutiyelerden bazıları; Giovanni G. della Corna (1484-1548), Zanetto Montichiario (1488-1568), oğlu Pellegrino di Zanetto (1520-1603) ve Girolamo Virchi (1523-1573)'dir. Brescia da yaşamış ve ekol olarak en bilinen isim olmuş lutiye ise, Gasparo Bertoletti Salo olmuştur.

1.2.5. Gasparo Bertoletti Salo

İtalya'nın Salo kasabasında doğduğu için Gasparo Salo olarak anılan Gasparo Bertoletti, Amati'den sonra yaylı algılar ailesinin gelişiminde büyük katkı sağlamış ustalardan biridir. Yaptığu birçok keman ve Viyolonsel günümüze dek kalmıştır. Yine günümüze dek kalmış viyolaların ölçümüne bakıldığında, *viola alta*'ların 40.7 santimetre *viola tenor*'ların 44.45 santimetre arasında olduğu görülmektedir.

1940 yılında Antonio Maria Mucchi adlı bir yazar tarafından Gasparo da Salo, *la vita e l'opera* adlı biyografik bir araştırma yayınlanır. Mucchi bu araştırmasında Salo'ya ait yirmi bir keman, on beş viyola, dört Viyolonsel, on iki *basetti* ve kontrbas, sekiz *viola da gamba* ve bir lute listelemiştir.

Mucchi aynı araştırmada, Gasparo'nun küçük ve büyük viyola ölçümlerini aşağıdaki gibi yazmıştır:

Küçük Viyolalar: Gövde Uzunluğu - 40.7 cm. Üst Kısım Genişlik - 19.5 cm.
Alt Kısım Genişlik - 24.5 cm.

Büyük Viyolalar: Gövde Uzunluğu - 44.45 cm. Üst Kısım Genişlik - 21.91 cm. Alt Kısım Genişlik -25.72 cm.

Ayrıca viyolalarının "f" delikleri uzun ve geniştir.

1.2.6. Antonio Stradivari

Nicola Amati disiplininden yetişmiş olan Antonio Stradivari 1644-1737 yılları arasında yaşamıştır. Araştırmacı kişiliğu, yeteneğu ve yaptığu çalgıların ses,

işçilik gibi nitelikleriyle benzersiz oluşu nedeniyle kendi ekolünü yaratmıştır. Günümüze yaklaşık 650 adet çalgısının ulaştığı tahmin edilen Stradivari'nin 1000'in üstünde çalgı yapmış olduğu düşünülmektedir. Bulunamayan 400'ü aşkın çalgısının ise zarar görüp mü kaybolduğu, çalınıp mı tahrip edildiği veya Avrupa savaşlarında mı yok olduğu üstüne bir bilgi bulunmamaktadır. Stradivari hakkında yazmış olan Hill (*Antonio Stradivari, His Life and Work*), Herbert Goodkind (*Violin Iconography of Antonio Stradivari*), ve William Henley (*Stradivari: His Life and Instruments*) kitaplarında bu soruları cevapsız bırakmışlardır. Goodkind'in araştırma sonucu, Stradivari'nin günümüze dek ulaşan viyolalarının, diğer enstrümanların arasında 2.5%'unu oluşturduğunu göstermektedir.

Kronolojik olarak başlıca Stradivari viyolaları şöyledir:¹⁰

- 1672 *Small Stradivari Pattern Viola (küçük kalıp Stradivari viyola)*
- 1687 King James II, Monza
- 1690 Medici-Tuscan, Contralto
- 1695 Hill, Sons
- 1696 Achinto, Adam
- 1700 Corsby, Nichols
- 1701 Macdonald (Stradivari viyolalarının en ünlülerinden biridir.)
- 1710 de Boulogne, A. Bruni
- 1715 Castelbarco, Cooper
- 1721 Carli, Paganini
- 1723 Gillott, de Janze, Paganini
- 1727 Cassavatti, Durand
- 1731 Paganini, Vuillaume, Joachim

¹⁰ Herbert Goodkind, **Violin Iconography of Antonio Stradivari**, New York, 1644-1737. s. 93.

1.3. Arşenin Gelişimi

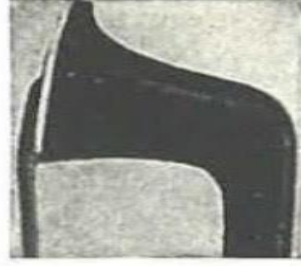
İlk arşelerin 10. yy.'da rebel ve viyol çalmak için yapıldığı tahmin edilmektedir. Kısa ve ağır olarak tasarlanan bu arşeler, 16. yy. sonlarına dek, keman ailesine ait çalgılarla da kullanılmıştır.

17. yy.'da müziğin gösterdiği değişime paralel olarak, arşelerdeki boy ve ağırlık ihtiyacı da değişim göstermeye başlamıştır. Örneğin, dönemin konçerto ve sonatlarını çalmak için İtalya'da daha uzun ve az da olsa dışa kavisi olan arşeler kullanılmıştır.

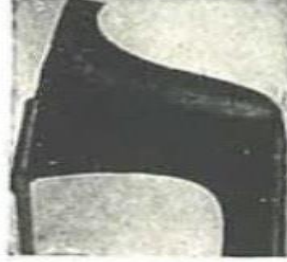
18. yy.'da ise, çalgılarda arttırılmak istenen ses kapasitesi, arşeyle de desteklenmeye çalışılmıştır. Bunun için arşenin kavisi içe verilmiş ve boyu biraz daha uzatılmıştır.

Tarih içerisinde yorumlanan eserlerin teknik zorluklarını giderebilmek için, arşe yapımında da gelişim sürdürülmüştür. Bu gelişime katkıda bulunmuş ünlü arşe yapımcıları (bkz: Ekler) arasında François Lupot, John Dodd, François Nicolas Voirin, Joseph Rene Lafleur, Worain ve Hill&Son'u sayabiliriz. Tarihteki en ünlü arşe yapımcısı ise, Fransız François Xavier Tourte'dir.

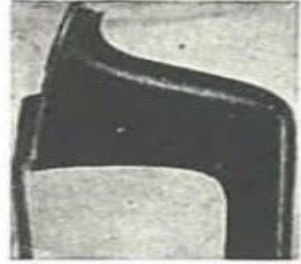
Resim 4: Arşeler

Tourte

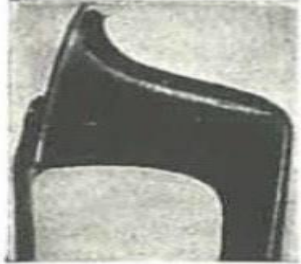
Tourte

Dodd

Vuillaume

Lupot

Lafleur

1.3.1. François Tourte

Tourte 1747-1835 yılları arasında yaşamıştır. Arşe günümüzdeki standart ölçülerine O'nun çalışmaları sonucu gelmiştir. Örnek olarak 18. yy.'ın sonlarında *staccato*'nun eserlerde kullanımı artınca, arşenin tahtası için daha dayanıklı bir ağaç kullanımına ihtiyaç duyan Tourte, uzun araştırmalar sonucu *pernambuco* (kızılağaç) ağacını uygun bulmuştur.

Tourte'nin uluslararası üne kavuşmasının en büyük nedeni ise, yaptığı arşelerin çalanlara teknik açıdan büyük kolaylık sağlamasıdır. Örneğin, arşenin ucuna ve topuğuna ağırlık takması, arşe değişimlerini daha belirsiz hale getirmiştir. Bu tür özellikler sayesinde de, çalgıda sağ el tekniğinin ilerlediği düşünülmektedir.

Resim 5: Tourte Arşesi

İKİNCİ BÖLÜM

16. VE 19. YÜZYIL ARASI VİYOLANIN GELİŞİMİ

2.1. Erken Dönem Operada Viyola

Operanın eğlencenin popüler bir formu olarak kabulü Mantua, Roma, Venedik ve diğer İtalyan şehirlerindeki performansların sonucunda gerçekleşmiştir.

Cremona'lı bir kemancı olan Monteverdi yaylı ailesinin operalardaki yerini anlamış ve bundan faydalanmış ilk kişi sayılabilir. *Orfeo* adlı ilk operası 1607'de Mantua'da gösterilmiştir. Bu opera, tüm yaylı ailesini içeren zengin bir partitüre sahiptir.

Viyolanın, diğer besteciler tarafından kullanımı, 17. yy.'ın erken ve orta dönemine denk gelir. Bu dönemden önceki partitürler, viyola için spesifik bölümler içermemektedir. Viyola partisi daha çok gambanın, Viyolonselun veya basın bir oktav incesi olarak yazılıdır.

Viyola partilerinin yavaş yavaş geliştirilmesinde rol oynamış isimlerden biri, Marc Antonio Cesti'dir. O'nun *La Serenata* adlı operasında viyola sayısı artmıştır. Opera orkestrasyonları için önerisi ise, "En az iki ayrı viyola partisi olmalıdır.", şeklinde olmuştur.

Antonio Draghi de *Creso* adlı operasının üçüncü sahnesinde iki adet viyolayı etkin şekilde kullanır ve ikinci sahnesindeki aryaya eşlik amaçlı da operada ilk kez viyola beşlisi kullanılır.

Müzikolog Hellmuth Wolff'a göre, viyolanın solo bir enstrüman olarak ilk kez ortaya çıkarılışı ise, 1967'de Venedik'te F. T. Richter'in, *Le promesse degli Dei*'sinde *Sonata*'yı çalmasıyla gerçekleşir.

2.2. Bach Viyolonsel Sütleri ve Viola da Gamba Sonatı

Bach'ın viyolonsel sütleri 1720'de Cöthen'de bestelenmiştir. Ancak Pablo Casals'ın bu esere verdiği önem ve müzik dünyasındaki performansından sonra hakettiği üne ulaşmıştır. İlk edisyonu 1825'teki Kistner'dir. Bunu 1926'da Breitkopf ve Hartel edisyonu izlemiştir. Viyola için edisyonları 20. yy.'ın başlarında (1916) G. Schirmer tarafından yayınlanmıştır.

Sütlerin orijinal halinde Bach herhangi bir dinamik, arşe, tempo notu almamıştır. Bu nedenle her editör için, yorumculara Barok Stilinde çalmayı başaracak şekilde yönlendirmeler ve parmak numaraları eklemek başlı başına zorlu bir iştir.

Sütlerin çalınıışındaki bazı teknik ve stilistik problemleri çözebilmek adına Amerikan Yaylı Sazlar Öğretmenleri Derneği'nin Utah Bölümü, Bach Sempozyumu başlığı altında bir panele sponsor olmuştur. Panelin tartışmacıları arasında viyolada William Primrose ve Milton Thomas, Viyolonselda David B. Freed ve Paul Olevsky vardı.

Primrose Bach Sütlerle ilgili hem yorumcu, hem de eğitimci olarak araştırmalar yapmıştır. Bach Sempozyumu'na kadar bu araştırmalardan pek kimsenin haberi olmamıştır. Primrose sadece altıncı süiti viyola için uygun bulmadığından bu süite parmak numarası ve arşe yazmamıştır.

Panelde varılan nokta, Bach Sütleri her müzisyenin kendine ait duygusal ve entellektüel hassasiyetiyle icra ediyor oluşudur. Dolayısıyla tüm yorumcular bu özgürlüğe sahiptir.

Örneğin katılımcılarından biri olan Emanuel Vardi sütleri barok stilde değil, günümüz modern yorumu ile çalmayı tercih ettiğini bu panelde belirtmiştir.¹¹

¹¹ Amedee Daryl Williams, **Lillian Fuchs First Lady of The Viola**, Lincoln, 2004, s. 92.

Bach'ın üç tane *Viola da Gamba* ve çembalo için Sonatı vardır:

(BWV 1027-29)

- Sol Majör
- Re Majör
- Sol Minör

Bu üç eser de, 1717-1729 yılları arasında Cöthen'de yazılmıştır. *Sonates for Viola* başlığı altındaki edisyon, II. Dünya Savaşı'ndan önce yayınlanmıştır. En okunaklı ve kullanıma elverişli olanı Ernst Naumann tarafından aranje edilen, Breitkopf&Hartel yayınıdır.

Louise Rood 1952'de yazdığı bir makalesinde viyolacılara, bu sonatları muhakkak repertuvarlarına eklemeleri gerektiğini söyler. Ayrıca analitik bir araştırma yürütür ve Ernst Naumann'ın versiyonuna bir ekleme yapar.

Savaşı izleyen yıllarda diğer yayınevleri tarafından birçok yeni aranje ve transkripsiyon içeren edisyon basıldı. Dr. Paul tüm bu edisyonların ortak bir hatası olduğu kanısındaydı. Bu hata tüm editörlerin *viola da gamba* için kullanılan orjinal anahtarı kullanıp, viyola için uygun olanı kullanmamasıydı. Bu problemin üstesinden gelmek için Dr. Paul, Sol Majör Sonat'ı Si Bemol Majör Sonat'a, Re Majör Sonat'ı Fa Majör Sonat'a, Sol Minör Sonat'ı Do Minör Sonat'a uyarladı.

Aynı dönemde konservatuvarlarda yapılan araştırmalarda, başka besteciler tarafından orjinal olarak viyola için yazılmış birçok barok eseri keşfedildi, düzenlendi ve yayına hazırlandı. Viyola repertuvarındaki bu genişleme hiçbir şekilde Bach uyarlamalarının önemini azaltmadı. Tam tersine bu uyarlamalar, viyolacıların repertuvarının çekirdeğini oluşturan önemli bir parça olmaya devam etmektedir.

Resim 6: Bach Süt No. 4 (1-48. ölçüler arası)

2.3. George Philipp Telemann ve Viyola Eserleri

1681’de Magdeburg’da doğan Telemann, Lutheran Kilisesi’ne güçlü bağları olan bir aileden gelmektedir. Babası papaz, annesi ise papaz kızıdır. Bir çocuk olarak dikkat çekici bir müzik yeteneği vardır. Küçük yaşta keman, flüt, org, zitera çalmayı öğrenmiştir. On iki yaşında ilk operasını bestelemiştir. Çalışmalarında Agostino Steffani, Johann Rosenmüller, Corelli and Antonio Caldara gibi bestecileri model almıştır. 1701’de Leipzig Üniversitesi’nin hukuk bölümüne girmiştir. Okuldaki ilk yılından itibaren müzikten vazgeçmeyerek *Collegium Musicum*’u kurmuş, bu akademiyle birlikte halka konserler vermiş, Leipzig Tiyatrosu için operalar yazmıştır. 1703’te Leipzig Operası’nın müzik direktörü olmuş, 1704’te kiliseye orgcu olarak atanmıştır. 1705’te Leipzig’den ayrılmıştır. Daha sonraki yıllarda sırasıyla yaşadığı şehirler aşağıdaki gibidir:

- 1705 Sorau-Polonya
- 1708 Eisenach (Almanya): Burada Eisenach dükü Johann Wilhelm’in hizmetinde başkemancı, 1709’da aynı dükün hizmetinde sekreter ve koro şefi olarak çalışmıştır. Eisenach’taki bu görevi süresince en az dört tane kilise için kantat, düzinelerce sonat ve konçerto olmak üzere çok sayıda beste yapmıştır.
- 1712 Frankfurt: Burada ise müzik direktörü ve kilise koro şefliği görevi yapmıştır ve besteleri ilk defa Frankfurt’ta yaşadığı dönemde basılmıştır.
- 1721 Hamburg: Burada beş büyük şehir kilisesinin müzik direktörlüğünü üstlenmiştir.
- 1737 Paris: Bu gezisi dışında Telemann ömrü boyunca Hamburg’ta yaşamıştır. Sağlık ve görme problemlerine karşın 1760’lara kadar beste yapmaya devam etmiş ve 25 Haziran 1767’de ölmüştür.

Barok döneminin en önemli bestecilerinden biri olan Telemann’ın 1716-1721 yılları arasında bestelediği Sol Major Viyola Konçertosu, bilinen ilk viyola konçertosudur. Günümüzde de hala sıklıkla çalınmakta olan bu eser dört bölümden oluşmaktadır.

- *Largo*: 3/2'lik ritimde yazılmış, uzun notalardan oluşan yavaş bir bölümdür. Çoğunlukla vibrato ile çalınır. Bazı yorumcular ise bu bölümü, küçük süslemeler katarak çalmayı tercih ederler.
- *Allegro*: 4/4'lük ritimde yazılmış en yaygın çalınan bölümdür. Melodi belirgin ve akılda kalıcı bir senkop figürüyle başlar. Bu figür bağımsız olarak, daha sonra bölüm içinde tekrar kullanılır.
- *Andante*: Eserin ilgili minöründe yazılmış yavaş bir bölümdür ve çoğunlukla enstrümanın üst pozisyonlarında çalınır.
- *Presto*: Tonik akoru temel alınarak yazılmış, hızlı bir bölümdür.

Resim 7: Telemann Konçerto Birinci Bölüm (1-26 ölçüler arası)
Concerto
G-Dur / G major
 TWV 51: G 9

Georg Philipp Telemann
Klavierauszug/Piano reduction: Wolfgang Hirschmann

Largo

Viola concertata

Pianoforte

Telemann'ın viyola repertuvarına kattığı diğer eser de, Orkestra ve *Viola da gamba* için Re Majör Konser Süiti'dir.

- Üvertür
- La Trompette
- Sarabande
- Bouree
- Courante
- Gigue Presto

2.4. Mannheim Okulu'nda Viyola

1742'de yörenin merkezi Mannheim olan Güneybatı Almanya-Palatinate eyaletinin başına Carl Theodor geçer. Sarayına zamanın en ünlü besteci ve yorumcularını toplar. Müzik tarihinde Mannheim Okulu olarak anılan stil, bu çevrenin müzik etkinliklerinden doğmuştur. Mannheim orkestrasının kurucusu, Bohemyalı besteci ve kemancı Johann Stamitz'tir. Okulun diğer üyeleri arasında Franz Xaver Richter, Franz Ignaz Beck, Ignaz Fränzl ve Christian Cannabich vardır. Ayrıca bu okul Haydn ve Mozart'ın çalışmalarını da doğrudan etkilemiştir.

Johann Stamitz'in oğlu olan ve çalışmalarını hem babasıyla, hem de Christian Cannabich¹² ile sürdürerek Mannheim Okulu'nun en değerli temsilcilerinden biri olan Carl Stamitz, geride viyola için zengin bir repertuar bırakmakla kalmamış, dönemin en önde gelen viyolacısı da olmuştur.

2.5. Erken Viyola Metotları

17.yy. sonları ve 18.yy. başlarında Almanya'da basılmış, viyola yorumculuğu hakkında birçok yayın bulunmaktadır. Bu kitapların çoğu tenorlar ve viyola için akord edilebilir eserlerden oluşmakta, teknik anlamda viyolayı keman gibi çalınacak şekilde ele almaktadır.

¹² Asıl ismiyle Johann Christian Innocenz Bonaventura Cannabich, 1731 doğumlu bir Alman kemancı ve bestecidir

Ayrıca; yine aynı yayınlarda, başka enstrümanların da nasıl çalındığına dair veya solfej parçaları da yer almaktadır. Özetle, viyola için o zamanlar çalışma kitabı bulunmamaktadır.

18. yy. sonlarında Karl ve Anton Stamitz'in Paris'te viyola solistleri olarak anılmaya başlamasıyla, yine Paris'te, operalarda Sacchini, Cherubini, Spontini, Mehul, Boieldieu ve özellikle viyolanın orkestrasyon kullanımının gelişiminde rolü çok büyük olan Gluck'un eserlerinde viyola partilerine ağırlık verişlerinin de etkisiyle, viyola için hazırlanmış üç methodun basılmasına ihtiyaç duyulmuştur:

- Michel Corrette "*methote d'Alto*" 1782 (Bu methot, en eski methot olmamakla birlikte, viyola gelişimi tarihinde en önemlisidir.)
- Jean B. Cupis "*methote d'Alto*" 1788
- Michel Woldemar "*methote d'Alto*" 1795

Aynı dönemde Londra'da, tahminen 1795 yılında "*Complete Instructions for the Tenor*" adı verilen viyola ders kitabı basılmıştır. Ancak bu kitap, erken Fransız methotlarına çok benzerliği sebebiyle, Fransız methotlarından kopya mı edildi, yoksa Fransız versiyonlardan etkilenilerek mi üretildi tam olarak bilinmemektedir.¹³

İlerleyen yıllarda Paris'te üç methot daha basılır:

- Bartolomeo Bruni "*methote d'Alto*" 1805 (25 etüd içeren bir setten oluşmaktadır ve Bruni'nin İtalyan okulu keman eğitiminde, kendine ait erken dönem methotunu oluşturmaktadır.)
- M. J. Gebauer "*methote d'Alto, 2nd edition*" 1816
- Jacob Martinn "*methote d'Alto*" 1815 (Bu methot, günümüzde de kullanılmaktadır.)

¹³ Maurice W. Riley, **The History of The Viola**, vol. I, Michigan, U.S.A, 1993, s. 168.

2.6. Stamitz Viyola Konçertosu

Carl Stamitz herkes tarafından bilinen bir besteci olmamakla beraber keman, viyola ve *viola d'amore* için yazdığı eserleriyle müzik tarihinde önemli bir yeri vardır.

1745'te, Mozart'tan on bir yıl önce doğan Carl Stamitz, Mannheim Okulu'nun kurucusu Johann Stamitz 'ın en büyük oğludur ve 18. yy.'da özellikle Mannheim'da aktif rol almış müzisyen ailenin en ünlü üyesidir. Mannheim Orkestrası'na 15 yaşındayken katılmış, orkestracılığını ve besteciliğini bu sayede geliştirmiştir.

1770'de, Paris'e seyahat eder ve bir süre burada yaşamaya başlar. Kardeşi Anton Stamitz'le birlikte birçok kez *Concerto Spiritüel*'de hem kemancı, hem de viyolacı olarak konserler vermeye başlaması da bu döneme denk gelir. İlerleyen yıllarda da bir virtüöz olarak, önemli kuzey Avrupa şehirlerini ziyaret etmeyi ve buralarda konserler vermeyi sürdürür. Ziyaret rotalarından biri olan Augsburg¹⁴, ilk yaylı kuartetlerinin 1774'te yayınlandığı yerdir.

1777 ile 1780 arası Londra'da yaşadığı bilinen Carl Stamitz, bu dönemde çoğunlukla Johann Christian Bach ile birlikte çalışmış ve eserlerini yayınlamaya devam etmiştir. 1782 ile 1784 yılları arasında ise Hague'de solist viyolacı olarak yirmi sekiz konser vermiştir. 1783'te bu konserlerden birine Beethoven da katılmıştır.

1790'da, artık ünü onaylandıktan sonra, Stamitz'in son yılları seyahatle ve bestelerinin yayıncılık işleriyle geçmiştir. 1795'te Jena Üniversitesi'nde öğretmen olmuş, 1801'de görevi sürerken ölmüştür.

Viyola için yazdığı konçerto Re Majör tonundadır ve viyolacılar arasında en bilinen eserlerden biridir. Bu konçerto ilk kez 1774'te Frankfurt ve Paris'te

¹⁴ Augsburg, Bavyera eyaletinin güney-batısında yer almakta ve Almanya'nın en eski şehirlerinden biri olarak bilinmektedir.

basılmıştır. Stamitz bu konçertoyu kendi virtüözitesini gösterecek bir eser olarak kullanmak için de bestelemiştir.

Orkestrasyonu yaylılar, (viyolalar divisi çalacak şekilde iki partiye bölünmüştür), iki klarinet (o dönem, Mannheim haricinde orkestralarda kullanılan bir enstrüman değildir.) ve iki kornodan oluşmaktadır.

Partisyondaki enstrümanların dağılımı sayesinde, eserden sıcak bir sonorite elde edilmektedir. İkinci bölümde de bazen, bu sonoritelyi destekler şekilde, soliste sadece iki viyola eşlik etmektedir.

Konçertonun birinci ve üçüncü bölümlerinde Stamitz, akorları farklı şekillerde kullanmıştır. Temanın başında gelenler melodiye eşlik olarak kullanılırken, diğer zamanlarda gelenler çift melodik çizgi oluşturmaktadır.

Konçertonun birinci bölümü, ilk temanın uzun bir orkestra ekspozisyonu¹⁵ ile açılır. Önce sadece yaylılarla bir kreşendo¹⁶ yapılır, orkestranın gittikçe enerjikleşmesiyle ekspozisyon sonlanmış olur.

İlk temanın başlamasıyla solo viyola, orkestra eşliğinde oktav ve üst pozisyonlarda arpejleri içeren solistlik pasajları seslendirmeye başlar. Bu bölüm, viyolanın teknik ve tonalite imkanlarını göstermesi açısından önemlidir.

Andante Moderato olan re minör tonundaki ikinci bölüm, diğer iki bölüme benzememektedir. Konçertonun yavaş ve lirik yapısıyla kontrast yaratan bölümüdür.

Son bölüm basit ve dinamik bir *Rondo*'dur. Solist ve orkestra arasındaki diyaloglardan oluşmaktadır. Örneğin, solo viyolanın tanıttığı temayı, orkestra tekrar etmektedir. Sonrasında gelen tüm kısımları ise, orkestra eşliğinde, solo viyola tarafından çalınmaktadır. Son rondo kısmı birçok arpejden oluşan, virtüözitik pasajlar ile sonlanmaktadır.

^{15*} Kelime anlamı sergileme olan ekspozisyon, konçerto ve sonatlardaki giriş bölümüdür.

^{16**} Kreşendo (İtal. Crescendo), ses yüksekliğinin artması anlamına gelen İtalyanca müzik terimidir.

Günümüzde farklı Stamitz Viyola Konçerto'su edisyonları bulunmaktadır ve bunlardan bazıları, editör tarafından birçok değişikliğe uğramıştır. Editör tarafından değişikliğe uğrayan edisyonlarında biri 1774 basımı, orjinal orkestra partisinin ilk iki edisyonu ile benzerlik taşıyan Facsimile, diğeri ise Amedeus'tur.

İki edisyon da Rondo'nun 62-67. ölçüler arasındaki pasajdaki notaların, modern edisyonlardaki gibi çalınmaması gerektiğini söyler.

Aşağıdaki ilk örnek olan Facsimile'de her diğerses bir yuvarlak içindedir. Facsimile editörü bunların, armonik olarak çalınmasını önerirken, Amedeus sol el *pizzicatosunu* önerir. Bu, viyolada sol el *pizzicatosunun* tarihteki ilk kullanımına bir örnek olabilir. Ayrıca Amedeus, final episodundaki gam için, bir yedili aşağı inmektense, yedinci pozisyonla en tiz la sesine ulaşılabilceğini söyler.

Facsimile'deki ilgi çekici farklılık ise, solo viyolanın tutti partilerde çalmaya devam etmesidir. Böylelikle, orkestra şefinin olmadığı zamanlarda, solistin grubu yönetmesi bakımından da kolaylık sağlamaktadır. Tutti partilerin solist tarafından çalınması yine aynı dönemde başka eserlerde de görülmektedir. Mozart'ın *Sinfonia Concertant* (1779) ve Stamitz'in keman, viyola ve orkestra için yazdığı *Sinfonia Concertant* (1781) buna birer örnektir.

Resim 8: Stamitz Konçerto

2.7. Hoffmeister ve 12 Viyola Etüdü

Franz Anton Hoffmeister 1754'te Rottenburg'ta doğdu ve 1812'de Viyana'da öldü. Sayısız eser bestelemiş olmasının yanı sıra, müzik yayıncılığında da aktif olarak çalışıyordu. Bureau de Musique'in yardımcı kurucusuydu. Burası sonradan ünlü C. F. Peters Publishing Company oldu.

Hoffmeister viyola repertuvarına temel eserler kattı. Bunlardan en önemlileri arasında Re Majör ve Si b Majör Konçertoları ve 12 Viyola Etüdü yer almaktadır. 12 Viyola Etüdü ileri seviyedeki öğrencilerinin zorlu parmak ve arşe problemlerini içermektedir. Teknik seviye bakımından Pierre Rode tarafından keman için yazılmış kaprisler ile aynı seviyededir. İçlerinden 5 numaralı etüt olan Sol Majör Tema ve Varyasyonlar, konserlerde etkili ve yararlı bir müzikal alıştırma olarak çalınabilir. İlk tema olan *Andante*, çift seslerden oluşan bir tema sunar. *Allegro Tempo*'daki Varyasyon¹⁷ 1 ve 2 hem dinleyici hem de çalan için teknik ilgi sağlayan materyaller içerir. Varyasyon 3 ise iki sesli kontrapuntal¹⁸ çalışma üstüne yazılmıştır. Varyasyon 4 sol minörün paraleli üstüne kurulmuştur ve orijinal tondaki Varyasyon 5 tarafından takip edilerek, temanın tekrar duyulması ile sonlandırılır.

¹⁷ Variation, çeşitleme anlamına gelmektedir.

¹⁸ Kontrapuntal (İtal. contrapuntal), iki veya daha çok sayıda melodinin bir arada çalınmasından meydana gelen armonik yapıdır.

Resim 9: Hoffmeister Etüt No: 5

10

VIOLA Variations for Viola Alone [Anton] Hoffmeister

2.8. Geç Dönem Operada Gluck'un Viyoladaki Etkisi

18. yy.'ın ikinci yarısında tenor viyolalar tükenmeye ve yaylı koro için yazılan beş partili armoni, birçok besteci tarafından hala kullanılmakta olan dört partili armoni ile yer değiştirmeye başlamıştır.

17. yy. sonlarına doğru azalmaya başlayan bu enstrümanlar, rahat bir performans için pratik değildi. Kemanlar ve Viyolonsellar gibi parlak bir tını üretmiyorlardı. Bu durum da alto viyolaların ayrıcalıklı hale gelmesi ile sonuçlandı. Alto viyolaların karakteristik ses rengi, tonu, do telinin sağladığı derinlik ile diğer tellerinin sağladığı tutkulu ses, opera bestecilerinin dramatik taleplerine karşılık verebiliyordu.

17. yy. sonlarında Erken Venedik Opera Okulu bestecileri viyolanın teknik ve müzikal kullanım olasılıklarını keşfetmeye başladı. 18. yy. başlarında Hamburg Operası bestecileri ise, bu olasılıkları geliştirerek, eserlerinde kullandılar. Bu besteciler arasında, Christoph Willibald Gluck (1714-1787), opera orkestra müziğinde viyolanın dramatik potansiyelinden faydalanması gibi yenilikçi nitelikleriyle, sonraki yıllarda da etkisi sürmüş bir isim oldu.

Gluck, Viyana'daki ve Londra'daki başarısının ardından Paris'e taşındı. Burada kendisinden önce Fransa'ya taşınmış İtalyan bestecilerden çok etkilendi. Ancak eserlerinde, İtalyan Operası'nın süregelmış geleneklerini kullanmayı değil, müziği daha etkileyici bir tekst ve daha hareketli bir sahneyle birleştirmeyi denedi. Yaylılar için partiyonlarında zengin bir armonik yapı, özellikle viyola partilerinde birçok divisi kullandı. Adam Carse, Gluck'un viyolaya verdiği önemi şöyle tanımlar:

“Viyola yaylı orkestranın Cindrella'sı iken, Gluck enstrümanı sadece bağımsız yapmakla kalmayıp, aynı zamanda kendine ait kalitesi olan bireyselliğini de keşfeden iyi kalpli büyükanneydi.”¹⁹

¹⁹ Adam Carse, **The History of Orchestration**, Trubner & co. Ltd., London, 1925, s.157-158.

2.9. Bartolomeo Campagnoli ve 41 Caprice

1751’de Bologna’da doğan Bartolomeo Campagnoli, 1827’de Almanya’da ölmüştür. O’nun keman eğitimi İtalyan geleneği içinde en iyilerindendir. Öğrenimine Lolli’nin öğrencisi Dall’Ocha ile başlamış, 12 yaşına gelince, Tartini’nin öğrencisi Modena da Paolo Gaustarobba ile devam etmiştir. En önemli çalışma dönemi ise Floransa’da Nardini’nin rehberliğinde gerçekleşmiştir.

Campagnoli’nin kemancı, öğretmen ve şef olarak İtalya, Polonya ve İsveç’te çok başarılı bir kariyeri olmuştur. En prestijli pozisyonlarından biri, 1797-1818 yılları arası Leipzig’te Gewandhaus Orchestrası’ndaki başkemancılığıdır. Nardini’nin ekolünden geliyor oluşu O’na, keman ve viyolada birçok yetenekli öğrenci kazandırmıştır ve bu öğrencilerle çalışmaları sırasında hem keman için bir methot kitabı, hem de viyola için *41 Capricen* adlı ileri teknik koleksiyonu yazmıştır. *41 Capricen*’in ilk baskısı 1805’te Leipzig’de olmuştur.

Bu kitap, viyolada sağ ve sol elin gelişimi bakımından çok öğretici bir derlemedir. Gam ve arpejler 19, 20 numaralı kaprislerde, tel değişimi ve arpej geçişleri 16, 17, 27 numaralı kaprislerde, *staccatolar* 7 numaralı kapriste, aralıklar ve oktavlar 13 numaralı kapriste çalışılabilir. 1, 2, 24, 34 numaralı kaprisler yavaş girişle başlayıp melodik materyal ve çift sesler içerirken, 6, 23, 32 ve 39 numaralı kaprisler ise resital parçası olarak kullanılabilirler. Özellikle 17 numaralı Fa Majör Tema ve Varyasyon, resitale çok uygundur. Teknik materyal bakımından, öğretmenler Campagnoli kaprislerini viyolanın Kreutzer ve Fiorillo’su yerine koymaktadır.²⁰

2.10. Viyana’da Viyola

18. yy.’ın ikinci yarısından 19. yy.’ın başlarına doğru Viyana, dünyanın kültür ve sanat merkezi haline geldi. Viyana, Haydn, Mozart, Beethoven, Schubert

²⁰ Gardner Maurice, *A Musician’s Diary*, 1985, American Viola Society, s. 16.

ve birçok diğerk bestecinin şehriydi. Sayısız müzisyen, Viyana’da yaşamamalarına rağmen, bu Avusturya başkentindeki gelişmelerden etkilendi.

Bu dönemde Viyana’lı besteciler, yazdıkları senfonilerde, oda müziğı eserlerinde, viyolanın önemini arttırdılar. Şöyle bir gerçek var ki, 19. yy. esnasında bu eserlerin çoğı unutuldu, ancak 20. yy.’da, özellikle de 1945’te II. Dünya Savaşı’nın sonlarında editörler ve okullar tarafından bu viyola eserlerine ilgi tekrar başladı. Kütüphaneler, müzeler ve özel arşivler araştırıldı ve birçoğunun modern edisyonlar halinde basılması sağlandı. Bu da “Viyolanın klasik okula ait orjinal bestelerden oluşan bir literatürü yok.” savını çürüttü.²¹

Bu eserlerin sahibi, Viyana’da yaşamış veya dönemin müziğinin etkisinde kalmış bestecilerin yazdığı bazı eserler şöyledir:

- Karl Ditters von Dittersdorf (1739-1799) Fa Majör Konçerto, Viyola ve Kontrbas için Re Major Konçerto
- Georg Druschetzky (1745-1790) Re Majör Konçerto
- Roman Hoffstette (1742-1815) Mi Bemol Majör Konçerto, Do Majör Konçerto ve Re Major Konçerto
- Franz Anton Hoffmeister (1754-1812) Re Major Konçerto
- Wolfgang Mozart (1756-1791) Mi Majör Keman ve Viyola İçin Senfonik Konçertant K. 364
- Johann B. Vanhal (1739-1813) Do Majör Konçerto, Fa Konçerto Konçerto
- Anton Wranitzky (1761-1820) İki Viyola İçin Do Majör Konçerto

Bu konçertolar Viyana Okulu viyola kompozisyonlarının kısmi bir listesini oluşturmaktadırlar. Yeni edisyonlar da mevcut olan bu eski listenin üstüne eklenmektedir.

²¹ Maurice W. Riley, **The History of Viola**, Vol. 1, 1980, s. 127.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

20. YÜZYILDA VİYOLANIN GELİŞİMİ

3.1. Paul Hindemith ve Viyola Konçertosu

Paul Hindemith 1895'te Almanya'nın Hanau şehrinde doğmuştur. Çocukken başladığı keman derslerini, Frankfurt Konservatuarı'nda orkestra şefliği ve kompozisyon dersleri de alarak sürdürmüştür.

1914'te Frankfurt Opera Orkestrası'nda yardımcı grup şefi ve 1917'de baş kemancı olarak görev yapmıştır. 1914'ten itibaren Rebner Yaylı Sazlar Kuarteti üyeliği yapmış, 1921'de Amar Kuartet'i kurarak Donaueschingen Festivali'nde 1920-1929 yılları arasında konserler vermiştir. 1929'da ise aynı festivalin organizatörlüğünü yapmıştır. Festival, Anton Webern ve Arnold Schoenberg gibi zamanın başlıca avangart bestecilerinin eserlerini programına almakla ün yapmıştır.

1922'de Salzburg'da kendi eserleri çalınıp enternasyonal müzik çevrelerine girmiştir. 1927'de Berlin'de Berliner Hochschule für Musik'de kompozisyon dersleri vermeye başlamıştır. 1930'lu yıllarda Kahire'ye ve viyola solisti olarak ABD'ye ziyaretlerde bulunmuştur.

Hindemith'in Türkiye ile kurduğu ilişki de müzik tarihinde önemli bir yer tutmaktadır. Türk hükümetinin, ve özellikle Atatürk'ün, özel davetiyle Türkiye müzik eğitimine çok büyük katkılarda bulunmuştur. Polifonik müziğin Türkiye'de yerleşmesi için kurulan Ankara Devlet Konservatuarı'nın ve Ankara Devlet Operası'nın kurucularının başında olduğu kabul edilir.

1935'ten itibaren birkaç yıl Türkiye'ye gelmiş; 1938'de ise İsviçre'ye göç etmiştir.

1940'da ABD'ye taşınmıştır. Tam bu zamanlarda kendi müzik teorilerini geliştirmiştir ve bunları kendi öğretimine ve bestelerine uygulamaya başlamıştır.

ABD'de Yale Üniversitesi'nde müzik öğreticiliğine devam ederek, birçok ileri gelen Amerikan müzisyenini yetiştirmiştir. Harvard'da verdiği bir seri müzik teorisi konferansı çok etkili bir müzik ve kompozisyon teorisi kitabını bastırmasına etkili olmuştur.

1946 da Amerikan vatandaşlığına geçen Hindemith, 1953'te İsviçre'ye yerleşip Zürih Üniversitesi'nde ders vermeye başlamıştır. Bu arada misafir orkestra şefliği yaparak, çoğu kendi besteleri için orkestra şefi olarak birçok plak ve ses kaydı yapmıştır.

Hindemith, viyola için yazmış olduğu sonatların çoğunun ilk seslendirilişini yapmıştır. Bu sonatlar, yazılış ve seslendiriliş yıllarıyla aşağıdaki tabloda görülebilir:

Tablo 3.1: Hindemith Sonatları

Op.11/5	Viyola Sonatı solo viyola için	1919	1923
Op.25/1	Viyola Sonatı solo viyola için	1922	1923
Op.31/4	Viyola Sonatı solo viyola için	1923	1993
	Viyola Sonatı solo viyola için	1937	1993
Op.25/4	Viyola Sonatı For viola and piano	1922	1976
	Viyola Sonatı For viola and piano	1938-39	1940
	Mi Majör Keman Sonatı Keman ve Piyano İçin	1935	1935
Op.11/4	Fa Majör Viyola Sonatı Viyola ve Piyano İçin	1919	1922

Hindemith'in *Der Schwanendreher*'i viyola ve orkestra için yazılmış bir konçertodur. Bartok ve Walton Konçertoları gibi *Der Schwanendreher* de viyola repertuarının ana eserleri arasında yerini alır.

1935 yılında bestelenmiş ve prömiyeri bestecinin kendisi tarafından 14 Kasım 1935'te Amsterdam'da gerçekleştirilmiştir. Her bölüm ayrı bir ortaçağ Alman halk şarkısı formundan gelmektedir.

Bu konçerto ismini final bölümündeki (Üçüncü Bölüm) folk şarkısının sorusundan alır: "sen bir kuğu değil misin?"

Orkestra iki flüt (bir tanesi pikkolo partisini üst oktavdan çalmaktadır.), obua, iki klarinet, üç korno, trompet, trombon, timpani, arp ve dört Viyolonsel ile üç kontrbasta oluşan bir yaylı bölümünden oluşmaktadır. Bu orkestrasyon özellikle keman ve viyolaların kullanılmamış olmasından dolayı farklıdır. Besteciye göre, bu enstrümanların yokluğu, solo viyolanın duyulmasını kolaylaştırmaktır.

Orjinal isminde bölümler şöyledir:

- *"Zwischen Berg und tiefem Tal": Langsam – Mäßig bewegt, mit Kraft* (*"Between mountain and deep valley": Slow – Moderately moving, with strength*)
- *"Nun laube, Lindlein laube": Sehr ruhig – Fugato: "Der Gutzgauch auf dem Zaune sass"* (*"Now grow leaves, little linden tree, grow leaves": very calm – Fugato: "The Cuckoo Sat on the Fence"*)
- *Variationen: "Seid ihr nicht der Schwanendreher": Mäßig schnell* (*Variations: "Aren't you the swan turner?": Moderately fast*)

3.2. William Primrose'un Viyola Tarihindeki Yeri

1904 Glasgow doğumlu Primrose, henüz dört yaşındayken babasıyla keman çalışmaya başlamıştır. Sonrasında İskoçya'daki en ünlü keman hocası, Avusturya asıllı Camillo Ritter ile profesyonel eğitimine devam etmiştir. Ritter; Sevcik ve

Joachim ekolünden gelmektedir. Bu nedenle eğitimine önce Sevcik kitapları ile başlamış, sonrasında farklı etüdler, çeşitli gamlar ve seviyesi yavaş yavaş artan bir repertuvar ile devam etmiştir.

1919'da, Alman keman hocası Max Mossel'in sınıfında, burslu olarak eğitimine başladığı Guildhall School of Music'den, 1924'te altın madalya ile mezun olmuştur. Mezuniyet sonrası Primrose, genç ve parlak bir kemancı olarak kariyerine adım atar. Ancak iş imkanlarının kısıtlı oluşu ve viyolaya duyduğu ilgi Primrose'u yeni arayışlara iter ve hali hazırda keman kayıtlarını yaparak geçimini sağladığı English Columbia ile, Paganini keman kaprislerinden bazısını viyolada kaydetmek üzere anlaşır. Bu kayıtlar keman kayıtlarından daha çok satış yapar.

İş hayatında geçen iki yılın ardından Primrose, eğitimine devam etmek için Belçika'ya taşınır ve burada Eugene Ysaye ile üç yıl sürecek çalışmalarına başlar. Bir yandan Ysaye ile keman çalışmalarına devam ederken, bir yandan da oda müziği derslerinde viyola çalmaya başlar.

1928 yılında Tertis ile Mozart *Concertant* çalarak pekiştirdiği viyolacı kimliği, Ysaye ile ileri seviyeye taşıdığı keman tekniğinin de yardımıyla kuvvetlenmiştir ve 1930'da London Kuartet'in viyolacısı pozisyonuna geçerek, müzik çevrelerinde resmiyet kazanmıştır.

1937'de Arturo Toscanini tarafından oluşturulan NBC Senfoni Orkestrası'nda viyola grup şefi olarak çalmaya başlaması da kariyerinde diğer önemli gelişme olmuştur. 1941 NBC istifasının ardından, Amerikalı tenor Richard Crooks ile turneye çıkıp, kırktan fazla konser yapmasıyla iyice üne kavuşur. 1945 yılında ise keman dünyasında Kreisler veya Heifetz ne anlama geliyorsa, Primrose da viyola dünyasında o anlama gelmiştir.

Pablo Casals, J. Gingold, H. Shapiro, Oscar Schumsky, Heifetz, Piatigorsky oda müziği yaptığı isimlerden bazılarıdır. Primrose Yaylı Çalgılar Kuarteti ve Festival Piyoano Kuartetleri diğer gruplarıdır.

Ayrıca Berlioz'un Harold İtalya'da eserini 1956'da ilk seslendiren viyolacı olmuştur ve 1953'te Kraliçe II. Elizabeth tarafından Şövalyelik Nişanı ile onurlandırılmıştır.

Viyola eğitimi için günümüzde de hala yararlanılan birçok kaynak sağlamıştır:

- *Walk on the north side: Memoirs of a violist*, 1972: Primrose 'un kendi dili ile anlattığı hayat hikayesi.
- *Violin and Viola: Yehudi Menuhin and William Primroses*, 1976: Kitap üç bölümden oluşur. İkinci bölümde Primrose, viyolanın kemandan temel farklarından bahsetmiş ve kendi önerilerini eklemiştir.
- *Playing the Viola: Conversations with William Primrose*, 1988: Öğrencisi David Dalton tarafından Primrose'a sorular sorularak hazırlanmıştır.
- *Circular letter appealing for funds for the musical education of William Primrose*: Sir Landon Ronal ve William Primrose tarafından yazdığı bilinmektedir.
- *The Art and Practise of Scale Playing on The Viola*, 1954: Bütün tonlarda Majör ve minör gamlar ile pozisyon geçişi egzersizlerinden oluşur. 2008 yılında yeniden basılmıştır.
- *Technique is Memory: A methot for violin and viola players based on finger patterns*, 1960.
- *Down the Primrose path: a Violist's Notebook*.

Bir de DVD mevcuttur:

A Violist's Legacy: Primrose ve D. Dalton tarafından röportaj şeklinde hazırlanmıştır. David Dalton'un Primrose ile röportaj niteliğinde yaptığı bu kayıтта, Primrose'un hayatı ve temel viyola çalma tekniklerinden bahsedilir.²²

²² Modiri, **a.g.t.**, s. 38

Resim 10: William Primrose

3.3. Uluslararası Viyola Topluluğu

Prof. Franz Zeyringer'in başında olduğu küçük bir grup, Uluslararası Viyola Topluluğu'nu (*The Viola-Forschungsgesellschaft*) bir kurum olarak yürütmüşlerdir. İleriki yıllarda uluslararası bir organizasyona dönüşen bu kurumun günümüzde sponsorları vardır ve her yıl Uluslararası Viyola Kongresi'ne (*International Viola Congresses*) ev sahipliği yapmaktadır. Franz Zeyringer'in yanı sıra kurucu üyeler arasında Kassel'den Prof. Dietrich Bauer, Bad Homburg'dan Walter Lebermann, West Berlin'den Wilhelm Websky, Oberelchingen-Ulm'den Dr. Prof. Wolfgang Sawodny, İsviçre Neuchatel'den Dr. François de Beaumont ve Zahn of West Berlin'den Prof. Uta Lenkewitz bulunmaktadır.

Topluluğun esas projesi Almanya'nın Kassel şehrindeki Murhard Kütüphanesi'nde viyola arşivini oluşturmaktır. De Beaumont, *Discography for Viola*'yı bu arşive katmaya gönüllü olmuştur. Bu diskografyanın 1976 yılında

yayınlanmış üçüncü basımını bulmak mümkündür. Yine aynı yıl üçüncü basımı gerçekleştirilen *Litertür für Viola* da Zeyringer'in bu arşiv çatısı altında sürdürdüğü araştırmasıdır. Websky ise bilinen keman ve Viyolonsel düetlerinden oluşan tematik bir katalog hazırlamıştır. 1970'de tamamlanarak, basılan bu katalog *Versuch eines möglichst vollstandigen thematischen Katalogs der Duo Literatur für Bratsche und ViolonViyolonsel* adıyla literatüre girmiştir. Bauer'in denetiminde olan Kassel'deki viyola arşivinde her kurucu üyenin araştırması kendi uzmanı olduğu alanı içermektedir. Lebermann'ın 18. yy.'da viyola müziği iken Sawodny'inki iki viyolalı kuartetler ve erken dönem sonatlarıdır. Websky ise viyola ve Viyolonsel için olan düetleri kataloglaştırmıştır.

Birkaç yıl sonra Kassel'deki dernek, viyola arşivinde biriktirilmiş materyaller için çok küçük gelmeye başlamıştır. Bunun sonucunda 1978'de, arşivdeki materyaller Salzburg'ta Dr. Heinz Kraschi tarafından yönetilen Mozarteum Library'e taşınarak, arşivdeki kaynaklar tüm viyolistlere, viyola severlere ve okul araştırmalarına açılmıştır.

Uluslararası Viyola Topluluğu birçok hedefine ulaşmış bir topluluk olarak düşünülebilir. Hedeflerinden ilki viyolacılara ve diğer müzisyenlere orjinal olarak viyola için yazılmış zengin bir repertuvar sunmaktır. Bu repertuvar barok, klasik, romantik ve çağdaş dönemleri kaplıyordu. Viyolacıların daha fazla transkripsiyon ve viyola için yapılmış aranjelerle kısıtlanması gerekmiyordu. Topluluğun arşivinde direkt viyola için yazılmış eserlere ulaşıyordu.

Topluluğun amacı zaman içinde Avustralya, Avusturya, Canada, İngiltere, Almanya Federal Cumhuriyeti, Alman Demokrasi Cumhuriyeti, Japonya, Yeni Zelanda ve Amerika gibi ülkelerde de yayıldı.

Topluluğun amacının başarıya ulaşması, birçok viyolacının uluslararası katkısına ve özellikle International Society'nin başkanı olarak Profesör Franz Zeyringer'in cömert eforuna dayandırılabilir. O'nun ilham dolu liderliği ve kendini

adayışı, diğer üyelerin topluluğu önemsemesini ve organizasyonda başarıya ulaşması için gelişimine katkıda bulunmasını sağlamıştır.

Resim 11: Uluslararası Viyola Topluluğu (Soldan sağa Bauer Rosenblum Primrose Riley Zeyringer Sawodny)

3.4. Bela Bartok ve Viyola Konçertosu

1881 doğumlu Macar besteci Béla Bartok da Hindemith gibi Türkiye ile ilişki kurmuş bir bestecidir. 1936 yılındaki Türkiye gezisinde Adnan Saygun ile birlikte Anadolu'yu dolaşmış ve özellikle Osmaniye yöresindeki türkülerin notasyonunu birlikte yapmışlardır. Ankara Devlet Konservatuvarı'nda Türk Halk Müziği arşivi oluşturulması için çalışmalar yapan sanatçının Türkiye'deki araştırmaları, 1976 yılında Macar Bilimler Akademisi tarafından yayımlanır.

Viyola literatürüne en önemli katkılarından biri olan viyola konçertosunu, viyolacı William Primrose için bestelemiş, ancak ölümü ile yarım kaldığı için, viyolacı, şef ve besteci Tibor Serly yapıtı tamamlamıştır.

Bartok'un son kompozisyon dönemi, Amerika'ya göç ettiği Ekim 1940 ile Eylül 1945'deki ölümü arasında olmuştur. Her ne kadar bu dönem Bartok için

verimli bir zaman olmamışsa da 1943 ve 1944'te tamamlanmış iki saygın eser olan *Orkestra İçin Konçerto ve Solo Keman için Sonat* 'ı içine alır.²³

Viyolacı William Primrose'un 1970 yılında David Dalton ile bir röportajında anlattığına göre, Primrose Yehudi Menuhin'in 2. Keman Konçertosu kaydından ilham alarak Bartok'a bir viyola konçertosu yazması için ulaşmıştır. Bartok ise solo çalgı olarak viyolaya yakın olmadığından dolayı komisyon almak konusunda tereddüt etmiş ancak Primrose'un bir radyo programında William Walton'un Viyola Konçertosu yorumunu dinledikten sonra ikna olmuştur.

Primrose, 22 Ocak 1945'de Bartok'a ön ödemeyi kabul ettiğine dair bir mektup yollamış ama Bartok'un konçerto üstünde çalışmasına dair aynı yılın Ağustos ayına kadar herhangi bir kanıt bulunamamıştır.

5 Ağustos tarihli bitmemiş ve Primrose'a gönderilmemiş bir mektupta, Bartok bestelededeki “çok çeşitli zorluklar”dan bahseder ama “Temmuz ortası gibi... sonunda berraklaşan viyola konçertosu fikirleri oluşmaya başladı” der. Bartok'un mektubu piyano notalarının tamamlanması için Ekim sonuna bir çizelge taslağı sunar ve viyola konçertosunun formunu anlatır. (Kısa *ritornello* girişi takip eden en azından üç bölüm).

Bartok'un Primrose'a yazdığı 8 Eylül 1945 tarihli asıl mektubunda ise “viyola konçerton taslakta hazır, sadece tamamen mekanik bir iş olan notaların yazılması kaldı” der. Bartok eseri tamamlayamadan 26 Eylül 1945'te ölür.

Tibor Serly, Bartok'un yakın bir arkadaşı ve öğrencisi olmanın dışında iyi bir viyola sanatçısı ve besteci olarak, eseri tamamlayarak çalıma hazır hale getirir. Sadece Bartok'un müzikal tarzı ile yakın ilişkisinden dolayı değil, aynı zamanda viyolanın teknik kapasitesi ve ton avantajları ile de yakın ilişkisinden dolayı

²³ Mehmet Efdal Altun, **Bela Bartok Viyola Konçertosu'nun Yazılış Hikayesi ve Tiborserly Edisyonu ile Peter Bartok-Nelson Dellamaggiore Edisyonunun Detaylı Karşılaştırılması**, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanatta Yeterlik Tezi, Eskişehir, 2007, s. 63.

Bartok'un bitmemiş olan Viyola Konçertosu ile uğraşabilmek için eşsiz niteliklere sahiptir.

Serly'nin konçertoyu tekrar inşa etmesi 1946 ile 1948 arasına denk gelir. Viyola bölümlerindeki problemlere ilişkin olarak solo viyola partisinin tekrar inşası ile aynı zamanda konçertonun Viyolonsel için bir yorumunu hazırlama kararı alır. Her iki yorumu da tamamladıktan sonra viyola sanatçısı Burton Fisch ve Viyolonsel sanatçısı David Soyer ile iletişime geçip iki yorumu da hazırlatır.

Serly, konçertonun teknik zorlukları üzerinde çalışmaya başlamak üzere Primrose ile de iletişime geçer. Primrose hemen ardından Antal Dorati yönetiminde Minneapolis Senfoni Orkestrası ile Aralık 1949'da konçertonun ilk seslendirilişini gerçekleştirir. İlk sahnelenme ve basımından sonra eser, izleyiciler ve müzisyenler arasında popüler olur. Konçertonun besteleniş hikayesi bilindikçe konçertonun ne kadarının Bartok ne kadarının Serly'e ait olduğuna dair sorular ortaya çıkmıştır.

1963'te Serly, Budapeşte Bartok Arşivine bir kopya bağışlayana kadar el yazması ile ilgili fazla bir bilgi yoktu. Bundan sonra Serly'nin partisyonda yaptığı değişiklikler ve taslağın detaylı incelemesi mümkün oldu. Bu değişiklikleri detaylı olarak içine alan başta Sandor, Kovacs ve Kevin Call tarafından yazılmış makaleler ortaya çıktı.

Serly, Viyola Konçertosunun eleştirilerine, özellikle de Halsey Stevens'ın Bela Bartok'un Hayatı ve Müziği adlı konçerto yorumuna direkt cevap olarak konçerto üzerindeki çalışmasını haklı çıkaran bir makale yazdı. 1975 tarihli *Yirminci Yüzyıl Başyapıtının Geç Kalmış Tekrar Yapılandırma Muhasebesi* adlı makalesinde Serly, viyola konçertosunu tamamlama sürecinin oluşumunu ve kendi yargısının altını çizdi. Serly'nin amacı mümkün olduğu kadar Bartok'un müziğini çokça içeren ve kendi müziğini çok az ekleyerek konçertonun çalınabilir bir yorumunu sunmaktı. Serly, viyola solosunu Bartok'un taslaklarında olduğu gibi saklayarak sundu ama orkestrasyon kendine aitti ve geçişle, uzatmalar için bir sürü ölçü ekleme özgürlüğünü kullandı.

Konçertonun Serly tarafından tamamlanması ve bu halinin Primrose tarafından ilk icrasının yapılmasının yanı sıra, eserin daha sonradan yeni edisyonları da basılmış ve icra edilmiştir. 1970-1990 arasında Viyola Konçertosu'nun bulunan çok az sayıdaki taslak fotokopisini birçok ileri gelen viyola sanatçısı incelemiş ve her ne kadar orkestra bölümünü değiştirerek de olsa, konçertoyu kendi yorumları ile çalmaya başlamışlardır. Bunlardan iyi bilinenleri:

- Csaba Erdely'un edisyonu (1970).
- Atar Arad'ın edisyonu (1980).
- Donal Maurice'un edisyonu (1987).

Maurice, kendi yorumunun ilk seslendirilişini 1989'da yapmıştır. Çalışma sürecinde Peter Bartok'a, konçertonun el yazması ile yayınlanmış edisyonu arasındaki tutarsızlıklarla ilgili danışmıştır. 1980 yılının sonlarında Peter Bartok, Viyola Konçertosu'nun Neubauer'in solo viyola partisinin bölümünün redaksiyonunu yaptığı, tekrar elden geçirilmiş edisyonunu yayımlamayı kabul etti. Viyola Konçertosu'nun tekrar elden geçirilmiş edisyonu ile beraber orjinal el yazmasının faksimile kopyası 1995 yılında basıldı. P. Bartok-N. Dellamaggiore olarak bilinen bu edisyon Tibor Serly edisyonu kadar sık kullanılır.

3.5. Amerikan Viyola Topluluğu

Amerikan Viyola Topluluğu, eski adıyla Uluslararası Viyola Araştırma Topluluğu (International Viola-Forschungsgesellschaft-IVFG). New York'lu Dr. Myron Rosenblum başkanlığında kurulmuştur.

Topluluk kuruluş aşamasındayken, ilki Eastern Michigan University, diğer ikisi Eastman School of Music ve Brigham Young University'de gerçekleşmiş, üç uluslararası viyola kongresine sponsor olmuştur. Kongreler katılımcılara, dünyanın seçkin viyolacıları tarafından icra edilen viyola eserlerini duymayı, panellerde pedagojik sorunları tartışmayı, yeni eserlerin bestelenmesi için cesaret kazandırmayı ve viyolayla ilgili herşeyde genel bir fikir alış verişinde bulunmayı sağlamıştır.

Günümüzde topluluğun David Dalton editörlüğünde başlamış güncel dergisi *Journal of the American Viola Society (JAVS)* geniş bir kitleye hitap etmekte, topluluk ise her yıl aktif olarak düzenlenen festivallere ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca Uluslararası Primrose Viyola Yarışması, Dalton Araştırma Yarışması ve Gardner Beste Yarışması da topluluğun çatısı altında sürdürülmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARİHSEL SÜREÇTE GELİŞEN VİYOLA EKOLLERİ

4.1. Başlıca Viyola Ekolleri

Başlıca viyola ekollerini incelemeyen önce, bu ekollerin gelişmesine ön ayak olmuş, tarihsel süreçte gelişmiş başlıca keman ekollerine bakabiliriz:

- Arcangelo Corelli 1653 - 1713
- Giuseppe Tartini 1692 - 1770
- Gaetano Pugnani 1727 - 1803
- Pietro Nardini 1722 - 1793
- Pietro Locatelli 1693 - 1764
- Nicolo Paganini 1784 - 1840
- Pierre Rode 1774 - 1830
- Jean - Baptiste Viotti 1753 - 1824
- Ludwig Spohr 1784 -1859
- Rodolphe Kreutzer 1766 - 1861
- Charles de Beriot 1802 - 1870
- Henri Vieuxtemps 1820 - 1881
- Henri Wieniawski 1835 - 1880
- Heinrich W. Ernst 1814 -1865
- Pablo de Sarasate 1844 - 1908
- August Wilhelmj 1845 - 1908²⁴

Bu isimlerden Arcangelo Corelli, İtalyan Okulu'nun kurucularından olup, diğer okullara da etki etmiştir. Corelli ile birlikte Giuseppe Tartini'yi de anmak mümkündür. Onların tarihte İtalyan Okulu'nun kurucuları olarak anılabiliyor oluşu, ikisinin de öğrencisi olan Gaetano Pugnani ile gerçekleşmiştir. Pugnani Viotti'nin

²⁴ Alberto Bachmann, **An Encyclopedia of the Violin**, Da Capo Press, N.Y., 1978, s.158-159.

hocası olmuştur. Viotti ise Beriot'u yetiştirirken, Viextemps, Kreutzer, Lafont ve Bazzini'ye de hocalık yaparak ekolün devamlılığını sağlamıştır.

Bu bilgiler doğrultusunda, başlıca keman okulunun temsilcilerini sıraladığımızda, biraz daha farklı bir liste elde edebiliriz:

- Arcangelo Corelli 1653 - 1713
- Gaetano Pugnani 1727 - 1803
- Giuseppe Tartini 1692 -1770
- Jean - Baptiste Viotti 1753 -1824
- Pierre Rode 1774 - 1830
- Rodolphe Kreutzer 1766 - 1831
- Louis Massart 1811 - 1892
- Pierre Baillot 1741 - 1842
- Nicolo Paganini 1784 - 1848
- François Habaneck 1781 - 1849
- Charles Dancla 1818 - 1907
- Delphin Alard 1815 - 1888
- Charles de Beriot 1802 - 1870
- Joseph Joachim 1831 - 1907
- Henri Leonard 1819 - 1890
- Ludwig Spohr 1784 - 1859
- Henri Wieniawski 1835 - 1880
- Ferdinand David 1810 - 1873
- Henri Vieuxtemps 1820 - 1881²⁵

Tüm bu isimler keman çalma sanatında birçok ortak düşünce, çalışma ve disiplin barındırmasının yanı sıra, onları birbirinden ayıran kendi şahsiyet ve stillerini korumuşlardır. Aralarında Nicolo Paganini keman dünyasının en parlak yıldızı olarak bilinmektedir.

²⁵ A.e.

Günümüzde ilginç olan şey, Bachmann'ın kitabında değindiği üzere, keman performans evrimine dürüstçe bakıldığında ölümünden beri hiçbir kemancıda Paganini'ye denk gelecek şekilde bir ilerleyiş görülmemiştir.²⁶ Eserleri arasında en ses getireni 24 *Caprice*'si olmuştur. Paganini'nin eserlerinden esinlenerek kendi eserlerini yazan besteciler arasında ise Ysaye ve Wilhelmj'i sayabiliriz. Eserler de şöyledir:

- August Wilhelmj – *Paganini Re Majör Keman Konçertosu* *Concerto*
- Eugène Ysaÿe – *Paganini Keman ve Piyano İçin Varyasyonlar*

Vieuxtemps ve Wieniawski da bu isimler arasında, keman için en çok çalınan eserleri yazmış besteciler olarak, özellikle tanınmaktadırlar.

20. yy. gelindiğinde ise Avrupa, İngiltere ve Amerika'da viyola için birçok gam ve etüd kitabı görülmüştür. Bunların bir kısmı keman için yazılmış olup, viyolaya uyarlanan kitaplar, diğer kısmı ise orjinal olarak viyola için yazılmış eserlerdir. Orjinal olarak viyola için yazılmış eserlere örnek, keman ekolü temsilcilerinden biri olan Vieuxtemp'in, *Capriccio*'su (Op.55-*Hommage a Paganini*), *Elegie*'si (Op.30) ve *Sonata*'sı (Op.36) verilebilir. Yine bu alanda Watson Forbes, Lillian Fuchs, Leonard Mogill, Johannes Palaschko, Enrico Polo, William Primrose, Lionel Tertis ve Maurice Vieux'in çalışmaları da sayılabilir.

4.1.1 İtalyan Viyola Ekolü

4.1.1.1. Alessandro Rolla'nın Viyola Eğitimindeki Yeri

Viyolanın oda müziğindeki rolü güçlendikçe, kemandan ayrı bir viyola eğitime ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. 1808'de kurulmuş olan Milano Konservatuarı'nda keman ve viyola profesörü olarak çalışan Rolla, okuldaki ilk viyola derslerini başlatan kişi olmuştur. Öğretmenliği sırasında viyola öğrencileri için, farklı seviyelerde birçok egzersiz ve eser bestelemiştir. Egzersizlerinin çoğu

²⁶ A.e.

viyola tekniğinin ilerlemesini hedefleyen, ayrıca tüm anahtarlarda yazılmış çalışmalardır ve Ricordi Yayınevi tarafından basılmıştır.

Rolla, 84 yaşında ölümüne dek arkasında, didaktik eserlerden sonatlara, kuartetlerden senfonilere, keman konçertolarından viyola ve orkestra için eserlerine toplamda 500'e yakın beste bırakmıştır. Bu eserlerin çoğu Paris, Viyana, Leipzig, Londra ve Milano'da basılarak, müzik okullarındaki viyola eğitimine yaklaşımda öncü olmuştur. Ayrıca Rolla'nın, La Scala'da hem keman ve viyola solisti olarak, hem de orkestra şefi olarak yabancı basında her daim yer almış olması O'nu, birçok ülkede tanınan ünlü bir müzisyen yapmıştır.

Rolla'nın bir diğer önemli kimliği de, Paganini'nin hocası oluşudur. 1784-1840 yılları arasında yaşamış Paganini, keman çalma sanatına hem teknik, hem de solistik açıdan katkısı nedeniyle tarihte önemli bir yer tutar. Bunda da Rolla'nın hocalığının payı vardır.

Eserlerini incelediğimizde ise; melodik frazlardan tipik opera karakterlerine, müzikal süslemelerden parlak solistik tekniklere, özellikle çift sesli kullanımına: üçlü ve altılı pasajlara, birinci pozisyondan sekizinci pozisyona oktav geçişlerine, inici-çıkıcı diatonik ve kromatik gamlar arası çok hızlı geçişlere, uçan *staccatolar* ve sol el *pizzicatolarına* rastlayabiliriz.

4.1.1.2. Antonio Bartolomeo Bruni

Antonio Bartolomeo Bruni 1751'de Coni Piedmont'ta doğmuş ve 1821'de orada ölmüştür. Keman çalışmalarını Pugnani ile Turin'de yapmıştır. Yetişkinliğinde kariyerinin büyük kısmını 1780'deki Concerts Spirituels'de de yer aldığı Paris'te geçirdi. Paris'te yaşadığı bu süre boyunca hem keman, hem viyola çalıştı ve bu esnada ileri seviye viyolacılar veya viyola öğrenmek isteyen kemancılar için, iyi bir literatüre ihtiyaç olduğunu keşfetti. Bu nedenle bestelediği çeşitli eserler arasında Op. 27, 3 *Solo Viola Sonata*'sı, yirmiden fazla *Violin-Viola Duet*'i (içlerinde en çok çalınan Op. 12, 25 ve 35 de bulunmaktadır.) ve günümüzde Viyola için 25 Etüd (25 *Etudes for Viola*) olarak daha iyi bilinen *methode d'Alto* vardır.

Bruni'nin bilinen bu ilk methotu Janet ve Cotellet tarafından 1805'te Paris'te basılmıştır. Adı, *methode pour l'Alto contenant les principes de cet instrument suivis de Vingt cinq Etudes* olan bu kitap iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm, müziğin elementlerinin açıklamasını içerirken, ikincisi 25 Etüd'ten oluşmaktadır.

Bruni'nin 25 Etüd'ü evrensel bir popüleriteye ulaşmıştır ve birçok yayınevi tarafından basılmıştır. Bunlardan bazıları; Cocks of London c. 1810, Breitkopf & Hartel of Leipzig 1819, Schott of Mainz 1821, Andre of Paris 1867, Litolf of Berlin 1890, Desire İkeler of Paris 1894, Schott of Mainz (H. Dessauer tarafından çoğaltılmıştır.) 1897, Jurgenson of Moscow 1900, A. Noel of Paris 1901, Augener of London 1907, Carl Fischer of New York 1910, Ricordi of Rome 1919, Russian State Publishers 1922, Paxton of London 1928, Russian State Publishers 1935.

Yukarıdaki liste aynı yayınevinin ikinci veya üçüncü edisyonunu veya birçok popüler methot kitabında bulunan çeşitli aranje edisyonları içermemektedir.

Bugün başlıca müzik yayınevlerinin hemen hepsinin basılı bir *Bruni methode* edisyonu vardır. Günümüzde de etütlerin standart setlerinden birini oluşturan ve viyola için en çok kullanılan bir giriş kitabı olmaya devam etmektedir.

4.1.2. Alman Ekolü

4.1.2.1. Hermann Ritter

1849 doğumlu Hermann Ritter, Wighard Wagner'in isteği ile *viola alta*'yı icat etmiş Alman viyola virtüözüdür. *Viola alta*, aynı dönemin enstrümanları olan *viola tenore* ve *viola bassa* ile 19. yy. keman ailesinin en kayda değer enstrümanlarından olmuştur.

Ritter'in enstrümanın hem yapısal, hem de akustik gelişimi için 1872-1875 yılları arasında yürüttüğü araştırması, Antonio Bagatella'nın 1782'de yazılıp 1786'da basılmış olan *Regole per la Construzione dei violini, viole, violoncelli e violini*'yi de içerir.

Bagatella'nın yayınında vardığı sonucu Ritter, viyolanın resonansı ile ilgili problemlere bir çözüm olarak adapte etmiştir. O'na göre, özellikle Alman orkestralarında viyola problemini çözmek için ilk adım, sonoritesi daha çok olan geniş viyolaları kullanmakta yatar. Temeli bu akustik çalışmaya dayandırarak uzunluğu 48 cm. olan kendi viyolasını dizayn etmiştir.

4.1.3. Fransız Viyola Ekolü

4.1.3.1. Maurice Vieux

Maurice Vieux, Fransız viyola tarihinde büyük rol oynamıştır. Kendi dönemindeki tüm viyolacıların hocası olmuş ve birçok besteciyi etkileyerek, viyolada yeni eserlerin yazılmasına ön ayak olmuştur.

1983'te Fransa Viyola Derneği (*Les Amis de l'Alto*) tarafından adına uluslararası bir yarışma (*Le Concours International d'Alto Maurice Vieux*) düzenlenmiştir. Bu yarışmanın tarihteki ilk birincilik ödülü ise, Alman viyolacı Tabea Zimmerman'a verilmiştir. Vieux Paris Konservatuvarı'nda ilk viyola hocası olan Theophile Laforge ile çalışmalarını tamamlamış ve 1918 den itibaren aynı okulda hocalık yapmıştır. 1907-1949 yılları arasında ise, Paris Ulusal Operası'nın (Opera National de Paris) ve Orchestra de la Societe des Concerts du Conservatoire'ın grup şefliğini üstlenmiştir. Yine aynı yıllarda, Parent Kuartet ve Touche Kuartet'in viyolacısı olarak konserlerini sürdürmüştür.

Viyola literatürüne kattığı kitapları:

- *10 Études sur des traits d'orchestre* (1928); Éditions Alphonse Leduc
- *Viyola ve Piyano İçin Scherzo* (1928); Éditions Alphonse Leduc
- *Viyola ve Piyano İçin 6 Konser Etüdü* (1928–32); Éditions Alphonse Leduc;
- *Solo Viyola İçin 10 Études sur les intervalles* (1931); Éditions Alphonse Leduc

Ayrıca yaşadığı dönem, O'na ithaf edilen birçok eser mevcuttur. Bunlardan başlıcaları:

- Joseph Jongen - Keman, Viyola ve Piyano İçin Trio, Op. 30 (1907)
- Max Bruch – Viyola ve Orkestra İçin Romans, Op. 85 (1911)
- Henri Büsser – Viyola ve Orkestra (veya Piyano) İçin *Catalane sur des airs populaires*, Op. 78 (1926)
- Joseph Jongen - Viyola ve Orkestra İçin Süt, Op. 48 (1928)
- Henri Büsser – Viyola ve Piyano İçin *Rhapsodie arménienne sur des thèmes populaire*, Op. 81 (1930)
- Gabriel Grovlez – Viyola ve Piyano İçin *Romance, Scherzo et Finale*, (1932)
- Reynaldo Hahn – Viyola ve Piyano İçin *Soliloque et forlane*, (1937)
- Désiré-Émile Inghelbrecht – Viyola ve Piyano İçin *Impromptu*, (1922)
- Joseph Jongen – Viyola ve Piyano (veya Orkestra) İçin *Allegro appassionato*, (1925)
- Joseph Jongen – Viyola ve Piyano (veya Orkestra) İçin *Introduction et danse*, (1935)
- J. M. L. Maugüé – Viyola ve Orkestra İçin *Allègre, lent et scherzo*, (1927)
- Paul Rougnon – Viyola ve Piyano İçin Sol Majör *Fantaisie-Caprice*, (1922)

4.1.4. Rus Viyola Eklü

4.1.4.1. Vladimir Bakaleinikov

1907'de Moskova Konservatuarı'nda Jan Hirimaly'nin sınıfından mezun olan Bakaleinikov, St. Petersburg Konservatuarı'nda hoca, Mecklenburg Kuartet ve Rus Müzik Derneği'nde viyolacı, Moskova Sanat Tiyatrosu'nda ise orkestra şefi olarak hayatını sürdürmüştür. Şef Fritz Reiner'in davetiyle, Cincinnati Senfoni Orkestrası'nın viyola grup şefliğine davet edilmiş ve on yıl buradaki görevini sürdürmüştür. 1924 yılında RSFSR Sanatçısı olarak ödüllendirilmiştir.

Yetiştirdiği ğrenciler arasındaki en ünlü isim, Vadim Borissowsky'dir. Viyola literatürüne kattığı eserler ise başlıca şunlardır:

- Viyola ve Piyano İçin Arya (1935)
- Viyola ve Orkestra İçin Konçerto (1937)
- Piyano ve Viyola İçin Menuet (1937)
- Viyola İçin Gam ve alışmalar (1938)

4.1.4.2. Vadim Borissowsky

Vadim Borisovsky'nin ölümünden kırk iki yıl sonra, O'nun son yayınları, aranjeleri ve kayıtları viyolacıların ilgisini çekti ve 21. yy.'da eserleri, içerdiği derinlik ve önemi ile viyolacılar miras olmuş bir isimdir. Borisovsky ile ilgili yazılmış yakın tarihli makalelerde, önceleri pek bilinmeyen ancak aslında çok önemli olan biyografik gerçeklere ışık tutulmuştur. Bunlardan biri, bir viyola solisti olarak formasyon birikimi ve şiirsel dilidir.

Diğeri ise, stili, kayıtlarına, transkripsiyon seçimlerine, konser çalışmalarına bakılarak analiz edildiğinde ortaya çıkan, viyolayı enstrüman olarak zenginleştirme yaklaşımı ve performans edisyonlarında tını zenginliği elde etme çabasıdır. Bu zellikler özellikle, Bach ve Schumann edisyonlarında ve üstünde titizlikle çalıştığı Glinka Sonat'ta gözlemlenebilir.

Diskografisine bakılınca ise günümüzde bir kısım solo kaydına erişme imkanı bulunmaktadır. Bu kayıtlar dinleyiciye, uzmanından dinleme ve öğrenmek için eşsiz bir fırsat sağlar. Borisovsky'nin çalışı zengin ve yoğunluk bir ton olarak karakterize edilir. Kesinlik belirleyici bir unsurdur. Bunu dinamikler ve renkler destekler. Vibratosunun kontrolllğ ve frazlarındaki akıcılık kalitesi Bashmet'in stilinde etki yaratmıştır.

4.1.5. Türk Viyola Ekolü

Türkiye'deki ikinci kuşak öncü viyolacıların eğitimlerine, yurtdışında da karşılaştığımız gibi, öğrenimlerine keman ile başlayıp, daha sonra viyola eğitimine geçtikleri görülmektedir.

4.1.5.1. Necdet Remzi Atak

Türkiye'deki viyola repertuvarının gelişimine büyük katkı sağlayan viyolacımız Ruşen Güneş'in, öğrenim gördüğü Ankara Devlet Konservatuvarı'nda keman ve viyola öğretmenliğini yapmış olan Necdet Remzi Atak, Türkiye'deki müzik devriminin uygulanmaya başlandığı dönemde, Sevcik ekolünü Türk Konservatuvar Eğitim sistemine taşıyan, Macar kemancı Karl Berger'den ders almış, Atatürk'ün direktifiyle 1928'de Almanya'ya giderek öğrenimini Hans Bassermann'ın öğrencisi olarak tamamlamıştır. 1931'de yurda döndükten sonra Musiki Muallim Mektebi'nde ve sonrasında Ankara Devlet Konservatuvarı'nda kırk bir yıl boyunca yeni kuşak kemancı ve viyolacılar yetiştirmiştir.

Resim 12: Necdet Remzi Atak

4.1.5.2. Ruşen Güneş

Resim 13: Ruşen Güneş

Ruşen Güneş 1962 yılında bitirdiği Ankara Devlet Konservatuarı'ndan sonra British Council'in bursuyla İngiltere'ye gitmiş, İngiliz Kraliyet Müzik Koleji'nde F. Riddle ile öğrenim görmüştür.

Daha sonra kazandığı bir bursla Amerika'ya giden Güneş, İndiana Üniversitesi'nde William Primrose ile çalışmıştır. 1965-70 yılları arasında Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nda viyola grup şefi olarak görev almış, 1972'de Londra'ya yerleşerek, Covent Garden, Londra Filarmoni ve BBC Filarmoni Orkestralarında viyola grup şefi olarak görev almıştır.

Türk bestecilerinden Adnan Saygun, Cengiz Tanç, İlhan Usmanbaş, Yalçın Tura ve Sıdika Özdil'in viyola yapıtlarının ilk seslendirilişini yapmış olan sanatçı, Saygun'un viyola konçertosunun ses kaydını gerçekleştirmiş ve cd'leri piyasaya sürülmüştür.

Ruşen Güneş'in besteleri arasında viyola repertuvarına katmış olduğu İki Viyola ve Yaylılar için Beş Parça isimli bir eseri vardır.

Mimar Sinan Üniversitesi Devlet Konservatuvarı'nda hocalık yaptığı dönemde ve Türkiye'de yer aldığı pek çok workshop aracılığıyla da öğrenciler yetiştirmiştir.

4.1.5.3 Türk Ekolünde Yazılmış Başlıca Konçertolar

- Adnan Saygun Viyola Konçertosu
- N. Kazım Akses Viyola Konçertosu
- N. Sami Koral Viyola Konçertosu
- E. Oğuz Fırat Viyola Konçertosu
- Cengiz Tanç Viyola Konçertosu
- Yalçın Tura Viyola Konçertosu
- Necati Gedikli Viyola Konçertosu²⁷

4.1.5.3.1 Yalçın Tura Viyola Konçertosu

1946-54 yılları arasında İstanbul'da Galatasaray Lisesi'nde öğrenim gören besteci, bu dönemde Seyfettin Asal ile keman, Hulusi Öktem ile teori ve solfej çalışmıştır. Okul dışında Demirhan Altuğ'dan armoni ve piyano, Cemal Reşit Rey'den kontrapuan, füg, orkestrasyon ve form bilgisi dersleri almıştır. 1976 yılından başlayarak öğretim kadrosunda yer aldığı İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuvarı'nda 1986 yılında doçent, 1999'da profesör olmuş, 1988'den sonra Müzikoloji Bölümü Başkanlığı, 1997 yılından emekli olduğu 2001 yılına kadar da, müdürlük yapmıştır.²⁸

Yalçın Tura, viyola konçertosunu 1969 yılında bestelemeye başlamıştır. Kesintili olarak üzerinde çalıştığı eserini, viyola sanatçısı Ruşen Güneş'in teşviğiyle, 1995 yılında tamamlamıştır.

²⁷ A. Serkan Ece, **Çağdaş Türk Bestecilerinin Viyola Eserleri ve Bu Eserlerin Mesleki Müzik Eğitimi Veren Kurumlardaki Viyola Eğitimcileri Tarafından Kullanılmalarına Yönelik Bir Değerlendirme**, G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22(3), Ankara, 2002, s. 93-107.

²⁸ Ahmet Say, **Müzik Ansiklopedisi**, Cilt 1-2-3 Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara, 2005, s. 45.

Eser ilk kez, Ankara’da 25 Şubat 1997’de Cem Mansur yönetimindeki Bilkent Senfoni Orkestrası eşliğinde, solist Ruşen Güneş tarafından seslendirilmiştir.

Yapıta ait ses kaydı, bestecinin arşivinde ve Bilkent Senfoni Orkestrası’nın arşivinde bulunmaktadır. Sanatçı, konçertosunu, Ruşen Güneş için bestelemiştir. Üç bölümden oluşan bu konçertonun süresi 22 dakikadır.²⁹

- Birinci bölüm –*Allegro energico*
- İkinci bölüm – *Andantino*
- Üçüncü bölüm – *Allegro*

Yalçın Tura’nın solo viyola için yazdığı bir konçerto bulunmaktadır. Bunun dışında İngiliz kornosu ve viyola için süiti, birde viyola ve piyano için sonatı bulunmaktadır. Besteci yapıtını yazarken orkestra tarafından viyolanın örtülmemesine özen göstermiştir. Yapıt, Tura’nın ezgiselliğini ön planda tutan tipik üslubunu göstermektedir. Yapıtta Türk müziği karakteri sezinlenmektedir ve oktatonizm³⁰ finalde karşımıza çıkmaktadır.

Tura’nın viyola ve orkestra için yazdığı konçertosunda, viyola ve orkestra dokusunda farklılıklar görülmektedir. Orkestra, her ne kadar viyolanın anlatımını destekleyerek eşlik etse de; anlatıma farklı tınılar getirerek viyolanın yanında bireyselliğini de korumuştur. Solodan sonra esas olarak üflemeli enstrümanların ağırlıklı duyulduğu orkestra enstrümanları şöyledir. İki flüt, obua, iki si bemol klarinet, iki fagot, iki korno, trompet, tenor trombon, timpani, bateri, arp, birinci keman, ikinci keman, viyolonsel, kontrabas ve solo viyola bu eserde kullanılan enstrümanları oluşturmaktadır.

4.1.5.3.2. Ahmet Adnan Saygun ve Viyola Konçertosu

Ahmet Adnan Saygun, 7 Eylül 1907’de İzmir’de doğmuştur. Daha ilkokul yıllarında iken başladığı müzik çalışmalarına, sanat ağırlıklı bir okul olan İzmir

²⁹ Nilüfer Atılğan, **Yalçın Tura’nın Viyola Konçertosunun İcra Yönünden İncelenmesi**, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2005, s. 52.

³⁰ Oktanizm, 8 sesli dizidir.

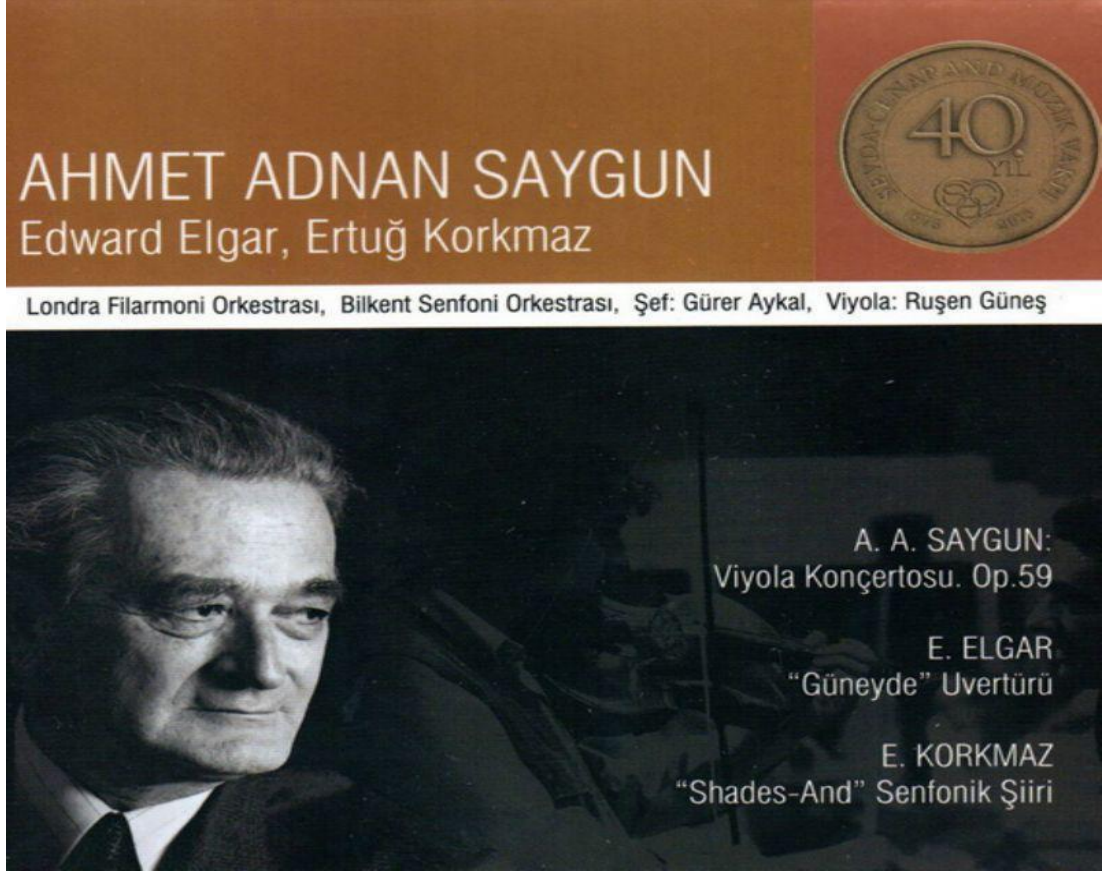
İttihad ve Terakki İdadisi'ndeki orta öğrenimi sırasında devam ederek; piyano çalışmalarına da bu okulda başlamıştır. İlk kompozisyon denemelerine o dönemde yönelir. 1928 senesinde devletçe açılmış olan sınavı kazanarak Paris'e gider ve burada Vincent d'Indy ile kompozisyon, Monsieur Borrel ile füğ ve kompozisyon, Paul Le Flem ile kontrapuan, Madame Eugene Borrel ile armoni ve kontrapuan, Amedee Gastoue ile Chant Gregorien, Edward Souberbielle ile org çalışarak bir kompozitör olmak için gerekli her bilgiyi edinmeye çalışır.³¹

Adnan Saygun, aralarında Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Heyeti ile Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu da olmak üzere birçok kuruluştaki görev yapmıştır; yurt dışında da, 1946 yılından başlayarak yıllarca bazı uluslararası kurumların yönetim kurulu üyeliklerinde bulunmuştur. 1971 yılında Devlet Sanatçılığı Kanunu yürürlüğe girdikten sonra Devlet Sanatçısı ünvanı ilk olarak Saygun'a verilmiş, 1983 yılında da Profesörlük ünvanı, yine kendi alanında ilk olarak kendisine uygun görülmüştür. Yapıtları New York ve Hamburg'daki Peer Musicverlag'ın kataloglarında yer almaktadır.³²

³¹ Özlem Görgülü, **20.yy. Çağdaş Türk Müziği'nde Viyola Repertuarı**, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2016, s. 63.

³² Evin İlyasoglu, **Çağdaş Türk Bestecileri**, Pan, İstanbul, 1998, s. 45.

Resim 14: Saygun Viyola Konçertosu Cd Kapağı

A. A. Saygun'un viyolacı Ruşen Güneş'in isteği üzerine 1976 Aralık ayında yazmaya başladığı ve 10 Şubat 1977'de tamamladığı Viyola Konçertosu, tarihte ilk kez 28 Nisan 1978'de Ankara'da şef Gürer Aykal yönetimindeki Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası eşliğinde Ruşen Güneş tarafından seslendirilmiştir. Yapıtın ses kaydı 1985 yılında solist Ruşen Güneş ve şef Gürer Aykal yönetiminde Londra Filarmoni Orkestrası ile gerçekleştirilmiş, cd'leri piyasaya sunulmuştur. Yapıtın orkestrasyonu üç flüt, iki obua, bir korangle, iki klarinet, iki fagot, dört korno, üç trompet, üç trombon, timpani, vurmaları, arp ve yaylı orkestradan oluşmaktadır. Klasik formlara bağlı olmayan, modal yapıdaki konçerto, her biri kendi içinde sürekli gelişimde olan üç bölümden oluşur:

- *Moderato*: Konçertonun en uzun bölümü olan birinci bölüm *Moderato* tempoda viyolanın egemen olduğu *espressivo* giriş ile başlar. Düşünceli karakterde ve vurma çalgılarla da renklenen bölüm, birinci piyano konçertosunu da anımsatır. Viyolaya sonoritesini duyurma olanağı da sağlayan bölüm zaman zaman hızlanarak, güçlü yükselişlerle renklenir, viyolaya solistlik görevler verilir. Bölüm *Adagio* tempoda, solo çalgı solosuyla son bulur.
- *Scherzando*: Hızlı yapıdaki ikinci bölüm, çeşitli aksak ritmlerle daha da vurgulanarak *scherzo* karakterini güçlendirir. Girişte vurma çalgılar hemen aksak ritmi duyurur. Viyolanın canlı pasajları ile aralanan bu kısa *Scherzando*'da Karadeniz kemençesi de taklit edilir. Viyolanın uçucu geçişleriyle de renklenen bölüm, viyolanın uzunca ezgisi arkadaki aksak tartılar eşliğinde son bulur.
- *Lento-Allegro moderato*: Üçüncü bölüm gururlu karakterde ve lento tempoda solo viyolanın yirmi dört ölçülük uzun kadansı ile başlar. Uzaktan katılan orkestranın giderek güçlenmesi ile daha canlı tempodaki finale geçilir. *Allegro moderato* tempodaki bu final biraz gizemli, biraz izlenimci karakterde olmasına karşın, halk dansları da içerir. Macar, Balkan ve Anadolu renklerinin sık duyurularak yansıtıldığı yapıt viyolanın uzun ve sakin solosuyla son bulur.

4.1.6. Amerikan Ekolü

4.1.6.1. Lillian Fuchs

Müzisyen bir ailenin beş çocuğundan ikincisi olarak, New York'ta dünyaya gelen Fuchs, abisi ünlü kemancı Joseph Fuchs'un üstünde bıraktığı etkiyle bir kemancı olarak eğitimine başlar. O da abisi gibi Louis Svecenski ile çalışır, ardından Institue of Musical Art'a kabul edilerek Franz Kneisel'in öğrencisi olur.³³

³³ Kruse, Steven & Penny, **Remembering Joseph and Lillian Fuchs**, American String Teacher 53, no. 4, USA, 2003, s.58-65.

1920'lerin ortalarında yaptığı bazı seçimler kariyerinde köklü değişikliklere neden olur ve O'nu bugün viyola için eserler bestelemiş, 20. yy.'ın en önemli viyola sanatçılarından biri olarak tanınmasını sağlamıştır.³⁴

Fuchs'un viyolayla tanışmasının başlangıcı 1926 yılına denk gelir. Fuchs'un keman hocalığını yapmış Franz Kneisel'in kızı Marianne Kneisel'in kurduğu kuartette viyola üyesi olarak yer alır. 1927'de bu gruptan ayrılan Fuchs'a, sonrasında on beş yıl çalacağı Perole Kuartet'ten teklif gelir. Perole Kuartet'in dağılması Fuchs'un müzik hayatında önemli bir dönüm noktası olur. Trio of New York adlı oda müziğinden gelen teklifi de reddetmez, ancak sayılı konser gerçekleştirirler.

1940'ta Joseph Fuchs başkemancısı olduğu Cleveland Orkestrası'ndaki görevinden ayrılır ve kariyerine bir solist olarak devam etme kararı alır. Böylece birlikte çalışmaya başlayan Lillian ve Joseph Fuchs kardeşlerin ilk konserleri National Orchestral Association eşliğinde çaldıkları Mozart Senfoni Konçertant eseri olur. Bu konserle Fuchs'un viyola tonu ve solist kimliği eleştirmenlerce övgü toplar. İkilinin verdiği bir diğer önemli konser de Pablo Casals'ın direktörlüğünde Fransa'nın Prades bölgesinde gerçekleştirilen festival konserleri olur. Burada da Prades Festival Orkestrası eşliğinde seslendirdikleri aynı eserle isimleri iyice duyulur. Ayrıca konserin kaydı CD olarak, 1990 yılında, Koch Entertainment tarafından yayınlanır. Bir diğer kayıtları da, aynı eseri bu kez Boston Senfoni Orkestrası eşliğinde gerçekleştirdikleri konserin, Decca firması tarafından 1952'de yayınlanan LP'si olur.

Bu kayıtların ardından, Mozart'ın bu eserini, farklı konserlerde defalarca seslendirirler. Daha sonra diğer keman ve viyola duolarının seslendirilmesi üzerine çalışarak repertuvarlarını genişletirler.

³⁴ Barış Kerem Bahar, **Lillian Fuchs, Viyola için 16 Fantezi Etüdü'nün İncelenmesi ve Viyola Tekniğine Kattıklarının İrdelenmesi**, İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanatta Yeterlik Tezi, 2016, s. 71.

1947’de William Kroll (1901-1980) ve Fuchs kardeşlerin keman hocaları Franz Kneisel’in, oda müziğinin farklı formlarının dinleyiciyle buluşmasının önemi konusundaki fikirlerinin de etkisiyle kurulan The Musicians Guild, Fuchs kardeşlerin genişlettikleri repertuarı seslendirebilmesine olanak tanır. Ayrıca, Franz Kneisel ile çalışmış olan dokuz müzisyenin başlattığı, The Musicians’ Guild adlı bu organizasyonun her konserinde, mutlaka bir çağdaş eser çalma geleneği sürdürülür. Bu gelenekle çağdaş eserleri de repertuarına katan Fuchs kardeşler, örneğin Vissarion Schabelin’in op. 35 keman ve viyola için mi minör sonatını seslendirirler.

Bu konserlerden birini dinleyen ve Fuchs kardeşlerin yorumculuğundan etkilenen B. Martinu, keman ve viyola için 3 *Madrigal* adlı eserini besteler ve ikili bu eserin dünya prömiyerini The Musicians Guild organizasyonunun 1947-1948 sezonu açılış konserinde yapar. Bu eser de, Decca Records firması tarafından, LP formatında piyasaya sürülür.

Fuchs’un aynı firma tarafından çıkan diğer kayıtları arasında, J. s. Bach’ın Solo Viyolonsel Süitleri, B. Martinu’nun viyola ve piano için 1 numaralı Sonatı, Albert Roussel’in (1869-1937) Op. 40 flüt, viyola ve viyolonsel tríosü sayılabilir. Konser kayıtları arasında ise Berlioz’un *Harold en Italie* (Harold İtalya’da) adlı eseri ve Ralph Vaughan Williams’ın *Flos Campi*’si vardır.

Fuchs, kariyeri süresince önceliği aktif konser hayatına vermiş ve eğitmenliğin çok emek gerektiren bir başka alan olduğunu düşündüğü için de, ders vermeye geç başlamıştır. Başladıktan sonra eğitmen kimliğiyle kazandığı başarılarından dolayı da birçok kez bu alanda ödüllendirilmiştir Bunlardan bazıları; The American Viola Society’nin 1981’de Toronto’da gerçekleştirdiği dokuzuncu kongresinde verdiği ödül, The New York Viola Society’nin 1992’de verdiği ödül ve American String Teachers Association’un 1979’da verdiği eğitmen sanatçı ödülüdür. Bu ödülü alırken yaptığı konuşmada söyledikleri, Fuchs’un viyola eğitimine bakışını açıklar:

“...Viyola çalmayı öğrenmenin ve öğretmenin zorluklarından bahsederken, bu enstrümanın standart bir boyutunun olmadığını, bunun yanı sıra her öğrencinin bu nedenden de kendine özel ihtiyaçlarının doğduğunu unutmamak gerekir.

Bu enstrümanın kendine has tonunu ortaya çıkartmak ve istenilen karakteri yaratmak, yaylı quartet formu ya da daha büyük gruplardaki önemini kabul etmek açısından oldukça önemlidir. Benim etüdlerim, çalışmalarım ve kaprislerimde viyolanın teknik ve tonal zorluklarını kolaylaştıracak bir yol yaratmaya çalıştım...”

Fuchs’un deyimiyle; viyolanın teknik ve tonal zorluklarını kolaylaştırmak amaçlı yaptığı çalışmalardan en bilinenleri, 16 Fantezi Etüdü, 15 Karakteristik Çalışması ve 12 Kaprisi’dir.

Fuchs’un torunu viyolacı Jeanne Mallow, bu üç eseri kaydetmiş ve albüm 2006’da Naxos tarafından CD formatında yayınlanmıştır. Amerika’da ilk iki metot olan 16 Fantezi Etüt ve 15 Karakteristik Çalışma yaygın olarak kullanılmaktadır. 12 Kapris ise basılı olarak mevcut değildir. Jeanne Mallow’un sözleriyle, “Bu methotlardaki eserler hem müzikal, hem de teknik açıdan oldukça yararlı olabilir ve Paganini Kaprislerin viyolada çalındığı kadar Fuchs etüt ve kaprisleri de seslendirilmelidir.”³⁵

Lillian Fuchs’un direkt viyola için yazdığı bu üç viyola metodunun yanı sıra keman eserlerinin uyarlamalarını gerçekleştirmeye ilişkin ilgisi de devam etmiştir. Bu işi yapan bir çok ticari firmanın ve viyolanın popülerleşmeye başlamasının farkına vararak, bilinen her eserin viyola için uyarlamalarını yapmaya başlayan kişilerin aksine Fuchs, bu konuda oldukça seçicidir. Onun için önemli olan her eseri değil, viyola için teknik ve müzikal olarak uygun bulduğu eserleri kullanmaktır. Örneğin, W. A. Mozart’ın, 1775 yılında bestelediği K.216 Sol Majör Keman Konçertosu’nun transkripsiyonunu yapan Fuchs, bu eser için kadanslar besteler.³⁶

³⁵ Bahar, **a.g.e.**, s. 28

³⁶ David Sills, **The Viola Music of Lillian Fuchs**, American String Teacher 35, USA, 1985, s. 60.

Transkripsiyon çalışmalarından biri de, Bach Viyolonsel Süitleri'dir. Fuchs'un hayatında Johann Sebastian Bach'ın ayrı bir onemi vardır. Kemandan viyolaya geçiş yapmasının ardından Bach'ın solo viyolonsel için bestelediği eserleri seslendirmek istemiştir. Yaylı algılar eğitiminin çok onemli bir parçası olan barok doneme ait viyola için bestelenmiş eser az olduğundan, viyola sanatçıları bu doneme ait bir eser seslendirmek istediklerinde uyarlamaları tercih etmektedirler. Viyolanın ses aralığı kemandan çok viyolonsele yakın olduğundan dolayı, oncelikli olarak viyolonsel için bestelenmiş eserlerin uyarlamaları tercih edilmektedir. İşte bu nedenle, Bach'ın solo keman eserlerinin de viyola için uyarlamaları yapılmış olsa da, oncelikli olarak tercih edilmemektedir.³⁷

1947 yılındaki The Musicians Guild konserlerinden birinde Fuchs'a, Bach'ın 2 numaralı Solo Viyolonsel Suiti'nin transkripsiyonunu seslendirmesinin ardından, Decca Records yetkilisi tarafından 6 sitin hepsini kaydetmesi teklifi gelir. Fuchs teklifi kabul eder ve Decca Records tarafından gerçekleşen bu kayıt LP formatında yayınlanır. Boylese J. s. Bach'ın 1717-1723 yılları arasında bestelediği bu eserlerin tamamını solo viyola ile kaydeden ilk viyola sanatçısı olur. Eserin ilk beş sitini notaya doken ise başlangıçta viyola için uygun olmadığını düşünmesine ve altıncı sit için ise hiçbir zaman fikrini değiştirmemiş olmasına rağmen William Primrose olur ve alışma G. Schirmer firması tarafından yayınlanır. 1972 yılında basılan bu ilk edisyon hala bulunabilmektedir. Primrose daha sonra ilk beş sitin tamamının kaydını da gerçekleştirir. Bu kayıtlar, eski klasik mzık kayıtlarının yeni transferlerini CD formatında tekrar yayınlayan Biddulph Records firması tarafından tekrar yayınlanmıştır.

Viyola literatürüne dolayısıyla gelecek nesil viyolacılara kazandırdığı bu eserlerin yanı sıra, viyola tarihinde yer edinmiş kişilere de öğretmenlik yapar.

İlk ğrencisi Isaac Stern (1920-2001) olmuştur. Ukrayna asıllı Amerikalı keman sanatçısı kariyeri suresince Kennedy Center Honors, National Medal of

³⁷ Bahar, a.g.e., s.28-29.

Awards (1991), Wolf Prize gibi önemli ödülleri yanı sıra beş defa Grammy Ödülü almıştır.

Diğer önemli isim ise, Pinchas Zukerman'dır. Zukerman iki tanesini kazandığı, 21 Grammy Ödülü adaylığının yanı sıra, 1967'de Leventritt International Competition'da ödül almıştır. Bu yarışmadaki jüriler arasında Lillian Fuchs da bulunmaktadır.³⁸

Resim 15: Lillian Fuchs Bach Cd Kapağı

4.1.7. İngiliz Ekolü

4.1.7.1. Lionel Tertis

Tertis, okul yıllarında viyola eğitimi verecek öğretmen bulunmadığı için, viyolayı kendi kendine öğrenmeye çalışan kemancılar arasında olmuştur. 1899 yılında mezun olduğu Kraliyet Müzik Akademisi'nin orkestrası eşliğinde Wienawski 2. Keman Konçertosu'nu ve Mendelssohn Keman Konçertosu'nu viyola ile çalarak o güne dek görülmemiş bir virtüözüte göstermiştir.

³⁸ Amadee Daryl Williams, **Lillian Fuchs: The First Lady of the Viola**, Lincoln, Universe, 2004, s. 60.

Queen Hall Akademi Orkestrası'nda viyola grup şefliğine getirilmiş ve 1901 yılında asistanlık süresini bitirerek Akademi tarihinin ilk viyola profesörü olmuştur. Aynı zamanda eski keman öğretmeni Hans Wessley tarafından kurulan yaylı kuartette çalmaya başlamıştır.

1904'te solo viyolacı olarak kariyerine devam etmek üzere orkestradan istifa eder. O yıllarda solo çalgı olarak kabul görmeyen viyola, Tertis'in çalışmaları sayesinde zamanla, İngiliz besteciler ve şefler tarafından performans fırsatlarına uygun görülen bir çalgı olarak kabul görmeye başlar. Tertis 1908'de Kraliyet Filarmoni Topluluğu eşliğinde York Bowen'ın Viyola Konçertosu'nun ilk seslendirilişini yapar. Bu eser İngiliz besteciler tarafından viyola için yazılmış ilk eserdir ve Tertis'e ithaftır.

1909'da Thomas Beecham Orkestrası'nın grup şefliğini üstlenen Tertis 1911'de Bach'ın keman için solo sonatı *Chaconne*'u sol minöre uyarlayarak viyolada seslendirir. *Chaconne*'un yanı sıra viyola ve oda müziği için düzenlediği 60'ı aşkın düzenlemelerden bazıları; Elgar Viyolonsel Konçertosu, Arensky 4 Parça, Bach Orkestra Süiti No: 3 & Cantata 191, Beethoven Menuet, Brahms Minnelied, Burmester Französisches Lies Aus Dem, Coates First Meeting Souvenir, Delius Caprice&Elegy, Dohnanyi Do Diyez Minör Sonat, Galuppi Aria Amorosa, Grieg Hjertets Melodier, Hurlstone 4 Parça, Irlve The Holy Boy, Kreisler La Chasse Mehul Gavotte, Mozart La Majör Sonat, Pierne Serenat, Rubinstein Fa Majör Melodi, Saint Saens Melodi, Scott Cherry Ripe, Scriabin Etüd Op: 42, Szymanowski Kral Roger Operası, Thome Sous la Feuillee, Wolstenholme Mi Bemol Majör Allegretto, Handel Fa Majör Keman Sonatı, Faure Elegie Op. 24, Mendelssohn Song Without Words, Schubert Ave Maria, Schumann Romance, Tchaikovsky Chanson Triste, Liszt Libestraum vb.

Tertis, 1901 yılından itibaren birçok öğrenci yetiştirmiştir. Bunlardan bazıları şöyle sıralandırılabilir:

Rebecca Clarke, Eric Coates, Winifred Copperwheat, Paul Cropper, Harry Danks, C. Sidney Errington, Watson Forbes, Max Gilbert, Frederick Riddle, Ian Ritchie, Bernard Shore, Gilbert Shufflebotham, Jacqueline Townshend, Mourice Ward ve Lena Wood. 1930’larda İngiltere’de doğan bu yeni viyolacı kuşak Tertis’in eğitim sisteminin bir sonucudur ve bu viyolacıların çoğu İngiltere’nin en iyi orkestralarında çalışmış, ayrıca bir sonraki kuşağı yetiştirecek bir bilgi donanımı da edinmişlerdir.³⁹

Tertis’in viyolanın tarihsel gelişim sürecine bir diğer katkısı da, Tertis Model

Viyola’lardır. Başlangıçta Arthur Richardson işbirliği ile geliştirdiği Richardson-Tertis isimli (RT) viyolalardan on dokuz yılda 207 adet yaparlar. Daha sonra Tertis, Lovett Gill ile anlaşır ve birlikte ürettikleri yedi viyolanın ismini Tertis Model Viyola olarak değiştirirler. Tertis Model Viyola’nın duyulup yaygınlaşması, Tertis’in George H. Smith ile çalışmaları esnasında gerçekleşir. Smith 1949 yılında yaptığı bir Tertis Model Viyola ile, Uluslararası Yapımcı Yarışması’nda ödül alır.

Resim 16: Lionel Tertis

³⁹ Lionel Tertis, **My Viola and I**, Kahn & Averill London, 1991, s. 88.

4.1.7.2. Watson Forbes

1964'ten 1974'e dek BBC Scotland'ın müzik başkanlığını yapmış, İskoç viyolacıdır. St. Andrews doğumlu Forbes, profesyonel keman eğitimine 16 yaşında, Londra'daki Royal Academy of Music'te başlamıştır. Ancak okul yıllarında viyola üzerine uzmanlaşmaya karar vererek, çalışmalarını bu enstrümana yönlendirmiştir.

1930'da en önemli keman pedagoglarından biri olan, Eugene Ysaye'in de dönem arkadaşı Otokar Sevcik ile çalışmak için Çekoslovakya'ya gitmiştir. Daha sonra dönemin ünlü İngiliz kemancısı Albert Sammons'tan da ders almaya başlar. Sevcik'ten nasıl çalışılması gerektiğini, Sammons'tan ise sahnede nasıl çalınması gerektiğini öğrendiğini ifade etmiştir.

Edward Elgar'ın favori kuarteti olan Stratton Kuartet'in viyolacısı olması için aldığı davet, performans hayatında büyük bir önem taşımaktadır. Forbes'ın bu kuartetle 1933'te gerçekleştirdiği E. Elgar Op. 83 Mi Minör Yaylı Kuartet ve Op. 84 La Minör Piano Kuintet kayıtları mevcuttur.

Forbes, II. Dünya Savaşı başlangıcında Londra Senfoni Orkestrası'nın, 1940'tan itibaren de RAF Senfoni Orkestrası'nın grup şefliğini yapmıştır. 1954'te mezunu olduğu Royal Academy of Music'te viyola ve oda müziği profesörü olmuştur.

1970'te Glasgow Üniversitesi tarafından doktor ünvanıyla onurlandırılmış, 1972'de ise oda müziği alanında kendisine Cobbett Anı Ödülü verilmiştir.

Forbes'ın müzik tarihinde aranjör olarak da önemli bir yeri vardır. Hem farklı enstrümanlar, hem de viyola için çeşitli teknik egzersizleri de bulunmaktadır. Özellikle viyola için yapmış olduğu aranjelerin viyola repertuvarını geliştirmeye katkısı büyüktür. Primrose, Japonya'ya ilk gittiğinde Forbes'ın kendisinden daha çok tanındığını, çünkü öğrencilerin çoğunlukla O'nun aranjelerini çaldığını görür.

4.1.7.3 Rebecca Clarke

Rebecca Clarke, 1886 doğumlu İngiliz besteci ve viyolacıdır. Harrow'da doğmuş ve önce Royal Academy of Music'te, daha sonra Royal College of Music'te okumuştur. Viyolacı kimliğiyle özellikle oda müziği alanında ünlenmiştir. Norah Clench Kuartet, English Ensemble ve d'Aranyi Sisters gibi oda müziği gruplarının viyolacısı olmasının yanı sıra, ilk profesyonel kadın orkestra üyelerinden biri de olmuştur.⁴⁰ II. Dünya Savaşı esnasında Amerika'ya taşınmış ve ölümüne dek New York'ta yaşamıştır.

Bir besteci olarak çok fazla eser yazmamış olmasına rağmen kompozisyonlarındaki kendine has stili ile ayırd edilmektedir. Birçok eseri yayınlanmamış ya da çok sonraları yayınlanmıştır. Hatta istatistiksel olarak bakıldığında, ariaları, koralleri, oda müziği eserleri ve solo piyano için parçaları da içeren yüze yakın eserinden, hayattayken sadece yirmi tanesi, 1979'daki ölümünün ardından hepsi basılmıştır.

1976 yılında okullardan ve müzisyenlerden yana eserlerine duyulan ilginin yeniden canlanması, 1979'da da eserlerinin tekrar yayınlanmaya başlamasıyla, 2000 yılında bu eserleri bir çatı altında toplamak ve yaymak amacıyla Rebecca Clarke Society kurulmuştur. Kuruluşunun ardından Clarke'ın yirmi beşi aşkın önceden pek bilinmeyen eseri basılmıştır. Yine kurum bünyesinde *Rhapsody* for Viyolonsel and piano ve *Cortège* gibi eserleri ilk kez kaydedilmiştir. 2002'de ise 1907 ve 1909 yıllarında bestelediği keman sonatlarının Dünya Prömiyeri gerçekleştirilmiştir.

Brandeis Üniversitesi'nin Kadın Çalışmaları Araştırma Merkezi'nden (Women's Studies Research Center) Liane Curtis ve Jessie Ann Owens tarafından kurulmuş, kar gütmeyen bir sanat kuruluşu olan Rebecca Clarke Society, Clarke'ın eserlerinin dağıtımını üstlenip, eserlerin dünya prömiyerleri de dahil performans olanaklarını sağlamasının yanı sıra öğrencilere burs da vermektedir.

⁴⁰ John White, *An Anthology of British Viola Players*, Comus Edition, 1997.

Rebecca Clarke'ın viyola tarihindeki yeri önemlidir. Lionel Tertis'in ekolünden gelmektedir. Ralph Vaughan Williams'la birlikte konserler vermiştir. Viyolacılığının yanı sıra, viyola repertuvarına kattığı Viyola Sonatı ile de viyola literatüründeki yerini almıştır.

Clarke'ın başlıca eserleri şunlardır:

Oda Müziği

- Viyola ve Viyolonsel (veya Keman) İçin 2 Parça *Lullaby and Grotesque*, (1916)
- Viyola ve Piyano İçin *Morpheus*, (1917–1918)
- Viyola (veya Viyolonsel) ve Piyano İçin Sonat, (1919)
- Piyano Trio, (1921)
- Viyolonsel ve Piyano İçin *Rhapsody*, (1923)
- Viyol ve Piyano İçin *Passacaglia on an Old English Tune*, (1940–1941)
- Viyola ve Klarinet İçin *Prelude, Allegro - Pastorale*, (1941)

Vokal

- Vokal ve Piyano İçin *Shiv and the Grasshopper* (1904); sözler: Rudyard Kipling'in *The Jungle Book* adlı kitabından.
- Vokal ve Piyano İçin *Shy One* (1912); sözler: William Butler Yeats.
- Solistler ve Karışık Koro İçin *He That Dwelleth in the Secret Place*, (1921).
- Vokal ve Piyano İçin *The Seal Man* (1922); sözler: John Masefield.
- Vokal ve Piyano İçin *The Aspidistra* (1929); sözler: Claude Flight.
- Vokal ve Piyano İçin *The Tiger* (1929–1933); sözler: William Blake.
- Vokal ve Piyano İçin *God Made a Tree* (1954); sözler: Katherine Kendall.

Koral

- Koro İçin *Music, When Soft Voices Die* (1907); sözler: P. B. Shelley.

Besteci kimliğiyle Clarke, dönemin bestecilerini iyi tanımaktadır. Arkadaşları olan Bloch ve Ravel'in eserleriyle kendi eserleri birçok kez karşılaştırılmıştır. Debussy'in impresionizmi Clarke'ın eserlerinde, özellikle modern armoniyi kullanış biçimiyle anılabilir.⁴¹

Bloch ve Hindemith Viyola Sonatlarının dönemiyle aynı olan Viyola Sonatı, pentatonik açılış teması, iç içe geçen armonik özellikleri ve ritmik yapısıyla buna örnektir.

Rebecca Clarke viyola sonatını 33 yaşında yazmıştır. Bu sonatın ilk duyuluşu Clark'ın komşusu Elizabeth Sprague Coolidge'nin sponsorluğunda düzenlenen beste yarışmasında, İsviçreli bir besteci olan Bloch'un eseriyle Clarke'ınkinin birinciliği paylaşmasıyla gerçekleşmiştir. Eser ilk kez 1919'da Berkshire Müzik Festivali'nde seslendirilmiş, ilk basımı ise 1921'de Chester Music tarafından yapılmıştır.

Clarke sonatın başında Fransız şair Alfred de Musset'in *La Nuit de Mai* (1835) adlı şiirinden alıntı yapar:

*Poète, prends ton luth; le vin de la
jeunesse*

*Fermente cette nuit dans les veines de
Dieu.*

Poet, take up your lute; the wine of
youth this night is fermenting in the
veins of God.

Şair, çantanı al; Bu gece gençlik
şarabı Tanrı'nın damarlarında
fermente oluyor.

⁴¹ Öykü Koçoğlu, XX. yy. İngiliz Müziğine Genel Bakış, Rebecca Clarke'ın Müzik Yaşamı ve Viyola Sonatının İncelenmesi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009, s. 33.

Sonat üç bölümden oluşmaktadır:

- *Impetuoso* : Bu bölümde Clarke'ın müziğinde büyük etkisi olan Achille Claude Debussy ve Ralph Vaughan Williams'ın melodik ve armonik benzerliklerine rastlanmaktadır. Bölüm viyoladan gelen fanfara benzeyen canlı melodiyle başlar. Daha sonra oldukça kromatik pasajlarla ve Debussy'in stili olan modların ve tam ton gamların da seslendirilmesiyle sona erer.
- *Vivace* : Bu bölümde pizzicato veya harmonikler gibi birçok özel efekt kullanılmıştır.
- *Adagio* : Son bölüm olan Adagio'nun dalgın ve düşünceli bir havası vardır Burada Clarke ilk bölümden temalar kullanır Sonat bu bölümün, piyano ve viyolanın enstrümantal tını ve teknik kapasitesi bütünüyle gösteren zengin ve gösterişli bir finaliyle son bulur.

4.1.7.4. William Walton ve Viyola Konçertosu

İngiliz besteci William Walton, Lancashire'da doğmuştur. Müzisyen bir babanın oğludur. Küçükken Christ Kilise'sinde (Oxford) şarkı söylemiştir. Daha sonra üniversiteye gitmiş ama eğitimini yarım bırakmıştır. Bundan sonra eğitimini evden sürdürmüştür. İlk müzik çalışmalarını Edith Sitwell'in ortaklığıyla yapmıştır. *Façade* adlı eseriyle bir Modernist olarak tanınmış, daha sonra bu eseri, popüler bir bale parçasına dönüşmüştür. Orta yaşlarına geldiğinde İngiltere'de yaşamayı bırakıp, İtalya'da bir ada olan Ischia Adası 'na taşınmıştır.

60 yıllık müzik kariyeri içinde bestelemiş olduğu en önemli eserlerinden biri Viyola Konçertosu'dur.

William Walton bu eseri şef Sir Thomas Beecham'ın, kendi orkestrasının viyola grup şefi olan İngiliz viyolacı Lionel Tertis için bir viyola konçertosu bestelemesini istemesiyle yazar. Lionel Tertis'in müzik kariyeri ve viyola yorumculuğu Walton'ın ilgisini çeker ve çalışmalarına hemen başladığı konçertonun birinci bölümünü 1928'de, ikinci bölümünü 1929'da tamamlar. Eser bittikten sonra

Lionel Tertis'e sunar, ancak Tertis'in daha sonra kitabı *My Viola & I* kitabında pişmanlığını dile getirerek anlattığı üzere, Tertis eseri çalmayı istemez.

Bu sebeple Walton, dönemin diğer bilinen ismi olan Paul Hindemith'e gider ve Hindemith'in eseri beğenip çalmayı kabul etmesiyle, Henry Wood Senfoni Orkestrası ile provalara başlanır. Ancak provalar esnasında Walton'un el yazısı partiyonunda birçok hataya rastlanır. Hepsini düzeltmeye vakit olmadan *The Prooms*⁴², da ses getiren bir prömiyer gerçekleştirirler.

Tarihte viyola eserleriyle ses getirmiş bir diğer besteci olan Hindemith, konçertodaki bazı bölümlerin kendi Kammermusic eserindeki bazı ölçülerle neredeyse aynı olduğunu dile getirmiştir. Bunu Walton'un, Hindemith stiline duyduğu hayranlık olarak yorumlamak mümkündür.

Hindemith'in eseri, müzik dünyasına tanıtmasının ardından Tertis de Eylül 1932'de eserin ikinci seslendirilişini gerçekleştirmiştir.

Konçertonun ilk kaydı, 6 Aralık 1937'de Tertis'in önerisiyle Fredrick Riddle tarafından Walton'un yönetiminde gerçekleştirilmiştir. Riddle, Tertis'in de önerisiyle konçerto üzerinde bir takım değişiklikler ve düzenlemeler yapmıştır. Walton şef olarak konçertoyu Tertis ve William Primrose dahil birçok viyolacıyla gerçekleştirmiş olmasına rağmen, Riddle'ın yorumu en beğendiği yorum olmuştur. Bu nedenle Riddle'ın da onayıyla bu değişiklikler de eklenerek, Oxford Press'ten 1938-1961 yılları arasında bastırılmıştır. Walton konçertoyu birde 1964 yılında bastırmıştır. Öncesinde William Primrose, Walton'un onayıyla eser üstünde başka değişiklikler de yapmıştır. Ancak Walton yeni basımda bu değişiklikleri kullanma konusunda Primrose'la hemfikir olmayarak, eski halini kullanmıştır.

⁴² The Prooms (The BBC Prooms), Londra'daki Royal Albert Hall'da düzenlenen 8 haftalık yaz konserleridir.

Konçertonun bölümleri şöyledir:

- *Andante Comodo*
- *Vivo, con moto preciso*
- *Allegro Moderato*

4.1.8. Belçika Viyola Ekolü

4.1.8.1. Leo Van Hout

Modern Belçika Okulu, 1885 Liege doğumlu Leo Van Hout'la anılabilir. Debussy'nin Mi Minör Kuartet'ini ithaf ettiği Ysaye Kuartet'in viyolacısı Hout, Brüksel'deki Theatre Royal de la Monnaie'nin de yıllarca baş viyolacılığını yapmıştır.

Profesör olarak çalıştığı Brüksel Konservatuvarı'nda O'nun ekolünden gelen öğrenciler arasında:

- Robert Courte: Brüksel Konservatuvarı'nda Haut'un sınıfından mezun olduktan ve burada hocalık yaptıktan sonra Amerika'ya taşınmış ve Paganini Kuartet'in viyolacısı olmuştur.
- Charles Foidart: Northwestern Üniversitesi'nde hocalık yapmış ve Paganini Kuartet'te çalmıştır.
- Gaston Jacobs: Hocası Hout'un izinden giderek *Theatre Royal de la Monnaie*'nin viyola grup şefliğini üstlenmiştir.

O'na ithaf edilen eserler arasında ise; François de Bourguignon'un Op. 67 Viyola ve Orkestra İçin Süit'i (1940), Jan Abail'in Op. 54 Viyola ve Orkestra İçin Konçertosu, Albert Huybrechts'in Flüt ve Viyola İçin Sonatini, Raymond Chevreuille'nin Op. 36 Viyola ve Piyano İçin Konçertosu (1946) mevcuttur.

4.1.9. İsrail Viyola Ekolü

4.1.9.1. Oedoen Partos

Budapeşte doğumlu Oedoen Partos, keman eğitimine de Budapeşte’de Jenő Hubay ile başlamış, bir yandan da Kodaly ile kompozisyon çalışmalarını gerçekleştirmiştir.

Solist, şef ve besteci olarak kariyerine başlayan Partos, 1938’de İsrail’e göç etmiştir. 1951 yılında Tel Aviv Müzik Akademisi dekanlığı pozisyonuna kadar yükselen Oedoen Partos, en iyi İsrailli öğrencileri yetiştirmiştir. Bu öğrenciler arasında daha sonra Kanada’da ünlü olmuş Rivka Golani Erdesz’le, Uri Mayer ve Cenevre Konservatuarı’nda hocalık yapmış Ron Golan da mevcuttur.

Partos viyola için birçok eser de yazmış ve literatüre katmıştır. Bunlar arasında ise, Viyola ve Orkestra İçin *Yiskor (In Memorium)* (1947), *Song of Praise*, Konçerto No. 1 (1949), Viyola ve Orkestra İçin *Oriental Ballada* (1956), Konçerto No. 2 (1957), Viyola, Piyano ve Perküsyon İçin *Agada (A Legend)* (1960), Viyola ve Orkestra İçin Senfonik Konçertant (1962) ve Viyola ve Oda Orkestrası İçin *Fusiona (Shiluvim)* (1970) sayılabilir.

4.2. 21. Yüzyılın Ünlü Viyolacıları

4.2.1. Nabuko Imai

1943’te Tokyo’da doğan Nabuko Imai, eğitimine Toho Gakuen School of Music’te başlamıştır. Daha sonra Amerika’ya giderek, Juilliard’ta ve Yale Üniversitesi’nde eğitimini sürdürmüştür. 1967’de Young Concert Artists International Auditions’ı ve Geneva International Music Competition ile Münih’teki ARD International Music Competition’daki birincilik kazanmıştır.

Hem solist, hem oda müzikçi olarak Imai’nin çok başarılı bir kariyeri olmuştur. Mozart ve Beethoven’ın oda müziği eserlerini yorumuyla bilinmesinin

yanı sıra, birçok ünlü mzisyenle aynı sahneyi paylaşmıştır. Bunlardan bazıları; Martha Argerich, Alessio Bax, Kyung-Wha Chung, Heinz Holliger, Ivo Janssen, Mischa Maisky, Murray Perahia, Ivo Janssen, Gidon Kremer, Yo Yo Ma, Itzhak Perlman, Andrs Schiff, Isaac Stern, Antoine Tamestit ve Pinchas Zukerman'dır.

Imai, Royal Concertgebouw Orchestra (Amsterdam), BBC Symphony Orchestra, Berliner Philharmoniker, Boston Symphony Orchestra, Chicago Symphony Orchestra, Dallas Symphony Orchestra, English Chamber Orchestra, Orchestre Philharmonique de Radio France, London Philharmonic Orchestra, London Symphony Orchestra, Royal Stockholm Philharmonic Orchestra ve Wiener Symphoniker gibi dünyaca ünlü birçok orkestrayla çalmıştır. Düzenli katıldığı festivaller arasında *Marlboro Festival*, *Lockenhaus*, *the Casals Festival*, *Saito Kinen Festival*, *Aldeburgh* ve BBC Proms'ı saymak mümkündür.

Yuri Bashmet, Kim Kashkashian ve Tabea Zimmermann'la birlikte Kromberg'teki Uluslararası Viyola Festivali'ndeki dört viyolacıdan biri olmuştur. 1995-1996 yıllarında Londra'daki Wigmore Hall'da, New York'taki Columbia niversitesi'nde ve Tokyo'daki Casals Hall'da düzenlenen Hindemith Festival'lerinin sanat direktörlüğünü üstlenmiştir.

Nabuko Imai 1988'den beri Andrea Guarneri viyolası almaktadır. Avon Arts (1993), Education Minister's Art Prize for Music (1994), Mobil Prize of Japan (1995), Mainichi Award of Arts (1996) ve Suntory Hall Prize (1996) gibi birçok ödülün sahibidir. Ayrıca, müzik dünyasına birçok kayıt katmıştır. George Benjamin, Duncan McTier ve David Horne gibi bestecilerin eserlerinin dünya prömiyerini gerçekleştirmesinin yanı sıra, Japon avangard besteci Toru Takemitsu'nun viyola ve piyano için yazdığı parçaları da ilk seslendiren olmuştur. O'nun, özellikle Bach kayıtları çok zgndr. Yaylı dünyasına, modern enstmanlarla barok arşe kullanımı fikrini aşılayan kişi olmuştur. Yaptığı otuzu aşkın kayıttan bazıları aşağıdaki gibidir:

- *A Bird came down the Walk* - Toru Takemitsu
- *A String around Autumn* - Toru Takemitsu

- Mozart Keman ve Viyola İçin Senfonik Konçertant
- J.s. Bach Viyolonsel Süitleri

Resim 17: Nabuko Imai

4.2.2. Kim Kashkashian

Ermeni asıllı Kim Kashkashian 1952 yılında Detroit’de doğmuştur İlk profesyonel eğitime Baltimore deki Peabody Konservatuarı’nda Karen Tuttle ve viyolacı Walter Trampler ile başlamıştır.

Yüzyılın en ünlü viyolacılarından biri haline gelmiş Kashkashian için yazılmış birçok eser vardır. Bu eserlerin bazılarının bestecileri; Arvo Part, Tigran Mansuryan, Peter Eötvös, Krzysztof Penderecki, Paul Chilhara, Sofia Gubaidulina, Linda Bauchard, Giya Kancheli ve György Kurtag’dır.

Kashkashian 2012’de en iyi solo enstrüman kategorisinde ECM’den çıkan Kurtag & Ligeti: Music for Viola kayıdıyla Grammy Ödülü almıştır. Ayrıca Robert Levin ile yaptığı Brahms Sonatları da 1999 Edison Ödülü’nü kazanmıştır. Haziran 2000’de yaptığı Bartok, Eötvös ve yine Kurtag kayıtlarıyla ise 2001’de Cannes Klasik Ödülü’ne layık görülmüştür. 2016’da, Amerikan Sanat ve Bilim Akademisi’nin Üyesi olarak seçilmiştir.

Kashkashian’ın tarihte viyolanın solistik değerlerinin ihmalı ve ikinci sınıf statüye konulmasının nedenleri üzerine yazıları vardır. Enstrümanın teknik özelliklerini ve repertuvarını yaymak amacıyla çalışmalarını sürdüren Kashkashian, New England Conservatory of Music’te hocalık yapmaktadır. Robert Levin’le uzun yıllardır süren konserlerine ek olarak da Gidon Kremer, Daniel Phillips ve Yo-Yo Ma’yla da konserler vermektedir.

Resim 18: Kim Kashkashian

4.2.3. Yuri Bashmet

1953 yılında doğmuş olan Yuri Bashmet, günümüzün en önemli isimlerindendir. Moskova Devlet Konservatuvarı’nda Rus ekolünde adı anılan Vadim Borisovsky ve Fyodor Durizhinin ile çalışmıştır.

1976-78 arası asistanlık yapmıştır. 1978'den beri de Moskova Konservatuvarı'nda hocalık yapmaktadır ve 1996'da da konservatuvarda profesör olmuştur. 1980'lerin başından başlayarak düzenli olarak Japonya'da, Avrupa'da, Amerika'da Hong Kong'ta masterclasslar vermektedir. Yetiştirdiği ve ekolünden gelen sayısız öğrenci, uluslararası yarışmalarda birincilik almış ve en iyi orkestraları kazanmışlardır.

1986'da Moskova Solistleri adını verdiği oda orkestrasını kurmuştur. On yıl sonra 1996'da Moskova Konservatuvarı'nda Deneysel (Experimental) Viyola Fakültesi'ni kurmuştur. Bu fakültenin amacı, solo viyola eserlerini yaymanın yanı sıra, viyolanın oda müziğindeki, operadaki ve senfonideki yerini de genişletmek olmuştur.

1976'da Münich'te düzenlenen ARD Yarışması'nı kazanmasının ardından ismi dünyada duyulmuş olan Yuri Bashmet, kariyeri boyunca konserlerini, seçkin yerlerde vermiştir: Carnegie Hall (New York), Concertgebouw (Amsterdam), Barbican Hall (London), Berlin Philharmonie, La Scala (Milan), Great Hall (Moscow Conservatoire), Great Hall (Leningrad Philharmonic) bu seçkin yerler arasındadır. Ayrıca Sviatoslav Richter, Mstislav Rostropovich, Isaac Stern, Gidon Kremer, Marta Algerikh, Oleg Kagan, Natalia Gutman, Viktor Tretyakov, Rafael Kubelik, Seiji Osawa, Valery Gergiev, Gennady Rozhdestvensky, Colin Davies, John Eliot Gardiner, Yehudi Menuhin, Charles Dutoit, Neville Merriner, Paul Sacher, Michael Tilson Thomas, Kurt Masur, Bernard Haitink, Kent Nagano, Simon Rattle, Yuri Temirkanov ve Nikolaus Harnoncourt gibi seçkin müzisyenlerle de aynı sahneyi paylaşmıştır. Bashmet için yazılmış birçok eser viyola literatürüne katılmıştır:

- Schnittke Konçerto
- *Monologue & Concert for Three* (Mstislav Rostropovich, Yuri Bashmet ve Gidon Kremer'e ithaf edilmiştir.)
- Gubaidulina Konçerto
- Alexander Tchaikovsky Konçerto
- Barkauskas Konçerto

- Eshpai Konçerto
- Ruders Konçerto
- Golovin *Sonata Breve*
- Raskatov Viyola Sonatı
- Kancheli - *Liturgy and Styx*

Viyola dünyasına kattığı yeniliklerden bir diğeri ise Rusya'nın prestijli yarışması, Moskova'da düzenlenen Uluslararası Viyola Yarışması (International Viola Competition) olmuştur. Yarışma kuruculuğunun yanı sıra İngiltere'deki Uluslararası Lionel Tertis Viyola Yarışması (International Lionel Tertis Viola Competition)'da jüri üyeliği yapmaktadır. 1995'te Sonnings Musikfond Ödülü'nü almıştır.

Resim 19: Yuri Bashmet ve Moskova Solistleri

4.2.4. Tabea Zimmermann

1966'da Lahr'da doğmuştur. Music School Lahr'de Dietmar Mantel'le ilk viyola derslerine başlamıştır. 1979-1986 yılları arasında asıl profesyonel eğitimini

University of Music Freiburg'ta, Ulrich Koch'un viyola sınıfında tamamlar. Daha sonra 1986'da bir yıl Salzburg Mozarteum'da Sandor Vegh ile çalışır.

1987'den 1989'a kadar Hochschule für Musik Saar Saarbrücken'deki en genç profesör olur. 1994'de University of Music and Performing Arts Frankfurt/Main'de profesörlük yapar. 2002'den sonra ise Berlin'de Academy of Music Hanns Eisler hocalığını sürdürmektedir.

Günümüzde hala birçok öğrenci yetiştirmekte olan Zimmermann, öğretmenlikle ilgili şöyle demiştir:

“Sınıfımda topluluk ruhu yaratmak için birçok zahmete giriyorum. Böylece öğrencilerim, her birinin ayrı bir birey olduğunu ve kendilerini bir diğeriyle kıyaslayamayacağını anlamış oluyor.”

Birçok dünya prömiyeri ve CD kaydı olan Tabea Zimmermann, Penderecki Viyola Konçertosu'nu da Krzysztof Penderecki yönetiminde çalmıştır.

Resim 20: Tabea Zimmermann

SONUÇ

Viyolanın ve viyola ekollerinin tarihteki gelişimine baktığımızda, sürecin çok uzun yıllara yayıldığını görebiliriz. Kökleri rönesansa kadar uzanan viyolanın enstrüman olarak gelişimi, Barok Dönemi'nden başlayarak 1800'lü yıllarda Ritter Model Viyola, 1900'lü yıllarda ise Tertis Model Viyola'nın yapımı ve yayılmasına dek çeşitlilik gösterir.

Klasik müzikteki yerine baktığımızda, Barok Dönem'den Bach ve Telemann, Klasik Dönem'den Haydn, Gluck, Mozart gibi birçok önemli bestecinin viyolaya solo bir enstrüman olarak eğildiğini, oda müziği veya orkestrasyonlarda viyolanın rolünü arttırdığını görürüz. 18.yy. başlarında, Alman ve Avusturya orkestrasyonlarındaki, Hamburg Operası veya Mannheim Okulu'ndaki gelişim, enstrümana bakıştaki algıyı solistik değerlere taşımaya sürdürür. Aynı dönemde, ilk basılı viyola methodlarının kullanılmaya başlanmasıyla viyola ekolleri oluşmaya başlar. 18. yy. sonları ve 19. yy. başlarında ise, enstrümanın operadaki yeri, müzikal açıdan sağlamlaşır.

Yukarıda bahsedilen Michel Corrette, Jean B. Cupis, Michel Woldemar' ın ilk viyola methodları, 20. yy.'da ünlenecek viyolacıların kendi metotlarına öncülük etmişlerdir.

20. yy.'a gelindiğinde, hemen hemen her ülkeden bir veya birden fazla viyolacı ünlenmiş, bu kişiler çalışmalarıyla, viyolanın tarihteki ve literatürdeki yerine katkı sağlayarak kendi ekollerini yaratmışlardır. Alessandro Rolla ile başlayan İtalyan Ekolü, Alman Ekolü, İngiliz Ekolü, Fransız Ekolü, Belçika Ekolü, İtalyan Ekolü, Rus Ekolü, İsrail Ekolü, Bulgaristan Ekolü, Macaristan Ekolü ve Avusturya Ekolü Avrupa da sayılan ekollerdendir. Herman Ritter Alman Ekolü çerçevesinde, Lionel Tertis İngiliz Ekolü, Odeon Partos İsrail Viyola Okulu, Vadim Borrisovsky Rus Viyola Okulu, Leo Van Hout Belçika, Maurice Vieux Fransız Viyola

Okulu'ndan seçkin isimlerdir. Bu ekoller sayesinde birçok viyola öğrencisi yetişmiştir ve viyola yaygınlaşmıştır.

Viyolanın yaygınlaşma sürecinde Uluslararası Viyola Topluluğu (International Viola-Forschungsgesellschaft) ve Amerikan Viyola Topluluğu gibi kurumların önemli yeri olmuş, II. Dünya Savaşı'nın ardından Amerikan Viyola Ekolü de tarihteki yerini almıştır. Bu, viyolanın evrensel boyutlara ulaştığının bir göstergesi olur. Amerikan Ekolü'nden Lillian Fuchs ilk kadın viyolacı olarak, birçok dünya prömiyerine ev sahipliği yaptıkları The Musician Guild organizasyonu ve o dönem kaydettikleri plaklarla viyolanın oldukça tanınan bir enstrüman haline gelmesine katkı sağlar.

Yine bu dönemde viyola için birçok eser yazılır. Walton, Bartok, Hindemith Konçerto'ları konser programlarında sıklıkla yer verilen eserler olur. Bu eserlerden bahsederken viyolayı dünya sahnesine taşıyan William Primrose'dan, O'nun solistik tarihi geç başlamış bu enstrümanın açıklarını kapamak adına geliştirdiği çalışma methotlarından, kendi adına yazılan eserlerden, yine adına düzenlenen ve jürisi olduğu viyola yarışmasından bahsetmek çok önemlidir. Primrose özellikle, viyolayı kemandan ayıran özellikleri vurgulamış, aynı zamanda enstrümanı kemanla aynı olanaklara sahip bir platforma taşımıştır.

Viyolanın geldiği yeri Türk Ekolünde de görmek mümkündür ve 21. yy.'a gelindiğinde viyola artık rüştünü tamamen ispatlamış bir enstrümandır.

Günümüzde çok iyi viyolacılar konserler vermekte, bu ekollerin bir devamı olarak yetişmekte veya bir sonraki kuşağı yetiştirmekte, viyola; modern müzikte de vazgeçilmez bir enstrüman olarak, oda müziği, orkestra ve solo alanında, yeni bestecilerin ilgi odağı olmayı sürdürmekte, repertuarı artmaktadır. Avrupa'da tanınan hocaların ve yeni kuşaktan birçok genç solistin yanı sıra Kim Kashkashian, Yuri Bashmet, Tabea Zimmermann gibi bazı isimler, viyola tarihindeki yerlerini almış isimlerdir. Arkadan gelen diğer yorumcu ve eğitimcilerle de tarihsel süreçte gelişim devam etmektedir.

KAYNAKÇA

- Adam, Carse: **The History of Orchestration**, Trubner & co. Ltd., London, 1925.
- Altun, Mehmet Efdal: **Bela Bartok Viyola Konçertosu'nun Yazılış Hikayesi ve Tibor Serly Edisyonu ile Peter Bartok-Nelson Dellamaggiore Edisyonunun Detaylı Karşılaştırılması**, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanatta Yeterlik Tezi, Eskişehir, 2007.
- Atılğan, Nilüfer: **Yalçın Tura'nın Viyola Konçertosunun İcra Yönünden İncelenmesi**, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2005.
- Bachmann, Alberto: **An Encyclopedia of the Violin**, Da Capo Press, N.Y., 1978.
- Bahar, Barış Kerem: **Lillian Fuchs, Viyola için 16 Fantezi Etüdü'nün İncelenmesi ve Viyola Tekniğine Kattıklarının İrdelenmesi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanatta Yeterlik Tezi, 2016.
- Bektaş, Tamer: **Bireysel Çalgı Olarak Viyolanın İçerik ve Eğitim Boyutları Üzerine Bir Çalışma**, 2003, <http://edergi.atauni.edu.tr/ataunigsed/article/viewFile/1025002412/1025002422>.

- Ece, A. Serkan: **Çağdaş Türk Bestecilerinin Viyola Eserleri ve Bu Eserlerin Mesleki Müzik Eğitimi Veren Kurumlardaki Viyola Eğitimcileri Tarafından Kullanılmalarına Yönelik Bir Değerlendirme**, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22(3), Ankara, 2002.
- Gardner, Maurice: **A Musician's Diary**, 1985,
<https://www.americanviolasociety.org/PDFs/Community/Newsletters/AVS-28.pdf>.
- Goodkind, Herbert: **Violin Iconography of Antonio Stradivari**, New York, 1644-1737.
- Görgülü, Özlem: **20.yy. Çağdaş Türk Müziği'nde Viyola Repertuarı**, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2016.
- İlyasoglu, Evin: **Çağdaş Türk Bestecileri**, Pan, İstanbul, 1998.
- Koçoğlu, Öykü: **XX.yy. İngiliz Müziğine Genel Bakış, Rebecca Clarke'ın Müzik Yaşamı ve Viyola Sonatının İncelenmesi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009.
- Kruse, Steven & Penny. (2003) **Remembering Joseph and Lillian Fuchs**, American String Teacher 53(4), USA, 2003, s.58-65.

- Modiri, Beste Tıknaz: **Viyolaya Hayat Veren Adam: William Primrose**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanatta Yeterlik Tezi İstanbul, 2012.
- Riley, Maurice W.: **The History of The Viola**, Vol. I, Michigan, U.S.A, 1980.
- Say, Ahmet: **Müzik Ansiklopedisi**, Cilt 1-2-3 Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara, 2005.
- Sills, David: **The Viola Music of Lillian Fuchs**, American String Teacher 35, USA, Spring 1985.
- Şekerkıran, Kamil: **Viola**, Filarmoni Sanat, Set Ofset Matbaacılık, İstanbul, 1997.
- Tertis, Lionel: **My Viola and I**, Kahn & Averill, London, 1991.
- White, John: **An Anthology of British Viola Players**, Comus Edition, 1997.
- Williams, Amadee Daryl: **Lillian Fuchs: The First Lady of the Viola**, Universe, Lincoln, 2004.
- Yazıcı, Burcu: **Lionel Tertis Ekseninde Viyolanın Tarihçesi**, Liya Kitap, Ankara, 2014.

ÖZGEÇMİŞ

1987 Ankara doğumlu Günsu Özkarar, 2002 yılında Ulugbek Rıhisi ile başladığı Bilkent Üniversitesi Müzik ve Sahne Sanatları Fakültesi Viyola Ana Sanat Dalı'ndan Elena Gnezdilova'nın öğrencisi olarak mezun oldu. Bilkent Youth Virtuosos ve Bilkent Gençlik Orkestrası'nda çaldı. World Youth Orchestra, Greek Turkish Youth Orchestra ve Jungenç Philharmonie'ye katıldı.

İkinci lisansını 2010'da İsviçre'nin Bern kentindeki Hochschule der Künste Bern'de, Ulrich Eichenauer'ın sınıfında tamamladı.

2013'te aynı okulda, Patrick Jüdt'ün öğrencisi olarak yüksek lisansını tamamladı. Eğitimi sırasında Orchester der HKB, Schweizer Jugend Sinfonie Orchestra, The Women Orchestra of Switzerland ve The World Orchestra'sında çaldı. Yüksek lisansının son yılında pianolu quartetiyle Bern'de düzenlenen oda müziği seçmelerini kazanıp, Maja Nosowska-Elzbieta Gajewska masterclassına katılıp, Excellence Chamber Music Day'de çalmaya hak kazandı.

2014'te İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuvarı'nda Doçent Beste Tıknaz Modiri ile Sanatta Yeterlik çalışmalarına başladı.

Tatjana Masurenko, Michael Kugel, Ruşen Güneş, Siegfried Führlinger, Çetin Aydar, Marco Misciagna, Michel Michalakalos, Danell Quartett ve Apple Hill String Quartett'in ustalık sınıflarına katıldı.

Bodrum Klasik Müzik Festivali, T. R. N. C. Malta Dostluk Konserleri, The Turco-British Association Bach Günleri, Klasik Keyifler Oda Müziği Festivali, Young Euro Classic, Schloss/Beuggen International Music Fest, Schlern International Music Fest, Bayreuth Youth Talented Artists's Music Fest, Cervo Music Fest, Ayvalık Uluslararası Müzik Festivali ve Datça Uluslararası Müzik Festivali'nde yer aldı.

CRR, Orchestra'Sion, Sinema Senfoni Orkestrası, AIMA Festival Orkestrası'nda çalıştı. İstanbul Devlet Senfoni, Antalya Devlet Senfoni, Adana Devlet Senfoni'nin bazı konserlerinde çaldı.

Kurucu üyelerinden olduğu Trio Tını ve Trio Pax ile konserler verdi. 2017 Haziran'da Trio Pax ile İstanbul Müzik Festivali'nin Müzik Rotası bölümünde konser gerçekleştirdi.

2016 Güz Dönemi'nden beri Okan Üniversitesi'nde öğretim görevliliği yapmaktadır.